

UNIUNEA EUROPEANĂ
Fondul Social European

GUVERNUL ROMANIEI
Ministerul Administrației și
Internelor

Inovație în administrație
Programul Operațional
"Dezvoltarea Capacității
Administrative"

Titlu Proiect „Descentralizare - prin optimizare, eficiență și profesionalism”, cod SMIS 19363

*proiect cofinanțat din Fondul Social European prin Programul
Operațional “Dezvoltarea Capacității Administrative”*

Curs Mediu curat și sănătos: premisă a dezvoltării durabile

- Suport de Curs -

Consiliul Local Sector 3 București

DIRECȚIA GENERALĂ DE ASISTENȚĂ SOCIALĂ ȘI PROTECȚIA COPILULUI - SECTOR 3

Bulevardul 1 Decembrie 1918, nr. 12-14, sector 3, București
Tel.: 021 3410713, e-mail: dgaspc_sec3@yahoo.com

București

Martie, 2012

Capitolul 1 – Conceptul de dezvoltare durabilă

Conceptul de **dezvoltare durabilă** (sustenabilă) s-a cristalizat în timp, pe parcursul mai multor decenii, în cadrul unor dezbateri științifice aprofundate pe plan internațional și a căpătat valențe politice precise în contextul globalizării.

În istoria recentă, prima semnalare a faptului că evoluțiile economice și sociale ale statelor lumii și ale omenirii în ansamblu nu mai pot fi separate de consecințele activității umane asupra cadrului natural s-a făcut în raportul din 1972 al Clubului de la Roma intitulat *Limitele creșterii* (Raportul Meadows). Documentul sintetiza datele privind evoluția a cinci parametri: creșterea populației, impactul industrializării, efectele poluării, producția de alimente și tendințele de epuizare a resurselor naturale, sugerând că modelul de dezvoltare practicat de omenire în acea perioadă nu poate fi susținut pe termen lung.

Cea mai cunoscută definiție a dezvoltării durabile este cea data de Comisia Mondială pentru Mediu și Dezvoltare (WCEF) în Raportul "Viitorul nostru comun", cunoscut și sub numele de "Raportul Brundtland": **Dezvoltarea durabilă permite satisfacerea nevoilor actuale ale oamenilor fără a compromite șansele viitoarelor generații de a-și satisface propriile nevoi.**

Conceptul de dezvoltare durabilă reprezintă rezultatul unei abordări integrate a factorilor politici și decizionali, în care protecția mediului și creșterea economică pe termen lung sunt considerate complementare și reciproc dependente.

Problematica raporturilor dintre om și mediul natural a intrat în preocupările comunității internaționale începând cu prima Conferință a ONU asupra Mediului (Stockholm, 1972) și s-a concretizat în lucrările Comisiei Mondiale pentru Mediu și Dezvoltare, instituite în 1985. Raportul acestei Comisii, prezentat în 1987 de G. H. Brundtland și intitulat *Viitorul nostru comun* a oferit prima definiție acceptată a dezvoltării durabile.

De la acest punct, problemele complexe ale dezvoltării durabile au căpătat o dimensiune politică globală, fiind abordate la cel mai înalt nivel la Conferința Mondială pentru Mediu și Dezvoltare Durabilă de la Rio de Janeiro (1992), la Sesiunea Specială a Adunării Generale ONU și abordarea Obiectivelor de Dezvoltare ale Mileniului (ODM) (2000) și la Conferința Mondială pentru Dezvoltare Durabilă de la Johannesburg (2002). S-au conturat, astfel, programe concrete de acțiune la nivel global și local (Agenda 21 Locală) conform dictonului „să gândim global și să acționăm local”.

În cadrul acestui proces au fost adoptate o seamă de convenții internaționale care stabilesc obligații precise din partea statelor și termene stricte de implementare privind schimbările climatice, conservarea biodiversității, protejarea fondului forestier și zonelor umede, limitarea folosirii anumitor produse chimice, accesul la informații privind starea mediului și altele, care conturează un spațiu juridic internațional pentru aplicarea în practică a preceptelor dezvoltării durabile.

Se recunoaște, astfel, că Terra are o capacitate limitată de a satisface cererea crescândă de resurse

naturale din partea sistemului socio-economic și de a absorbi efectele distructive ale folosirii lor. Schimbările climatice, fenomenele de eroziune și dezertificare, poluarea solului, apei și aerului, reducerea suprafeței sistemelor forestiere tropicale și a zonelor umede, dispariția sau pericolitarea existenței unui număr mare de specii de plante și animale terestre sau acvatice, epuizarea accelerată a resurselor naturale neregenerabile au început să aibă efecte negative, măsurabile, asupra dezvoltării socio-economice și calității vieții oamenilor în zone vaste ale planetei.

Conceptul de dezvoltare durabilă are ca premsă constatarea că civilizația umană este un subsistem al ecosferei, dependent de fluxurile de materie și energie din cadrul acesteia, de stabilitatea și capacitatea ei de autoreglare.

Politici publice care se elaborează pe această bază, precum **Strategia Națională pentru Dezvoltare Durabilă a României**, urmăresc restabilirea și menținerea unui echilibru rațional, pe termen lung, între dezvoltarea economică și integritatea mediului natural în forme înțelese și acceptate de societate. Pentru România, ca stat membru al Uniunii Europene, dezvoltarea durabilă nu este una dintre opțiunile posibile, ci singura perspectivă rațională, având ca rezultat statornicirea unei noi paradigmă de dezvoltare prin confluența factorilor economici, sociali și de mediu.

Dezvoltarea durabilă este un concept foarte complex, care a pornit de la preocuparea față de mediu, ideea fiind îmbogățită în timp cu o dimensiune economică și una socială.

Deși inițial dezvoltarea durabilă s-a dorit a fi o soluție la criza ecologică determinată de intensa exploatare industrială a resurselor și degradarea continuă a mediului și căută în primul rând prezervarea calității mediului înconjurător, în prezent conceptul s-a extins asupra calității vieții în complexitatea sa, atât sub aspect economic cât și social.

Conceptul de dezvoltare durabilă desemnează totalitatea formelor și a metodelor de dezvoltare socio-economică al căror fundament îl reprezintă asigurarea echilibrului dintre sistemele socio-economice și potențialul natural.

Principii și obiective

Dezvoltarea durabilă se derulează pe fondul unor principii majore ce o caracterizează:

- preocuparea pentru echitate și corectitudine între țări și între generații;
- viziunea de lungă durată asupra procesului dezvoltării;
- gândirea sistemică, interconexiunea dintre economie, societate și mediu.

În acest scop, sunt identificate patru **obiective-cheie**:

- Protecția mediului prin măsuri care să permită disocierea creșterii economice de impactul negativ asupra mediului;
- Echitatea și coeziunea socială, prin respectarea drepturilor fundamentale, diversității culturale, egalității de șanse și prin combaterea discriminării de orice fel;
- Prosperitatea economică prin promovarea cunoașterii, inovației, competitivității pentru asigurarea unor standarde de viață ridicate și a unor locuri de muncă abundente și bine plătite;
- Îndeplinirea responsabilităților internaționale ale UE prin promovarea instituțiilor democratice în slujba păcii, securității și libertății și a principiilor și practicilor dezvoltării durabile pretutindeni în lume.

Strategia de dezvoltare durabilă a Uniunii Europene – obiective generale:

- limitarea schimbărilor climatice, a costurilor și a efectelor negative pentru societate și mediu

- asigurarea unui sistem de transport care să poată satisface nevoile economice, sociale și de mediu ale societății, minimizând impactul nedorit asupra acestora
- promovarea modelelor de producție și consum durabile
- îmbunătățirea managementului și evitarea supraexploatarii resurselor naturale, recunoscând valoarea ecosistemelor
- promovarea unei bune sănătăți publice în mod echitabil și îmbunătățirea protecției împotriva amenințărilor asupra sănătății
- promovarea incluziunii sociale prin luarea în considerare a solidarității între și în cadrul generațiilor
- asigurarea securității și creșterea calității vieții cetățenilor, ca o precondiție pentru păstrarea bunăstării individuale
- promovarea activă a dezvoltării durabile pe scară largă, pentru a asigura concordanța dintre politicile interne și externe ale UE și angajamentele internaționale ale Uniunii privitoare la dezvoltarea durabilă.

Strategia de dezvoltare durabilă aplicată la nivel național

Proiectul de elaborare a Strategiei Naționale de Dezvoltare Durabilă (SNDD) s-a realizat conform exigențelor UE, de către Guvernul României, prin Ministerul Mediului și Dezvoltării Durabile, în colaborare cu Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare Durabilă .

Ministerul Mediului și Pădurilor este instituția națională care se ocupă atât de elaborarea cât și de implementarea Strategiei Naționale de Dezvoltare Durabilă (SNDD). Acest proiect se desfășoară în baza Memorandumului de Înțelegere încheiat între Guvernul României și Programul Națiunilor Unite din România, semnat între cele două instituții la 28 august 2007 și aprobat prin Hotărârea de Guvern nr. 1216 / 2007.

Strategia Națională de Dezvoltare Durabilă, document de importanță strategică națională, propune o viziune a dezvoltării durabile a României în perspectiva următoarelor două decenii.

Capitolul 2 – Agenda 21

Agenda 21 este programul de acțiune pentru secolul XXI, aprobat unanim, în iunie 1992, de către cele peste 170 de state, participante la Conferința pentru Mediu și Dezvoltare a Națiunilor Unite, așa-numitul summit planetar, de la Rio de Janeiro. Șefii de guvern ai 120 de națiuni, și-au luat angajamentul de a acționa continuu în vederea indeplinirii măsurilor propuse pentru atingerea obiectivelor Agendei 21.

Prin Agenda 21, reprezentanții națiunilor au afirmat, că își asumă obligația ca până în anul 2000, un procent de 75% din deșeurile solide din orașe să fie colectate și valorificate sau salubrizate, astfel încât mediul înconjurător să fie cât mai puțin afectat.

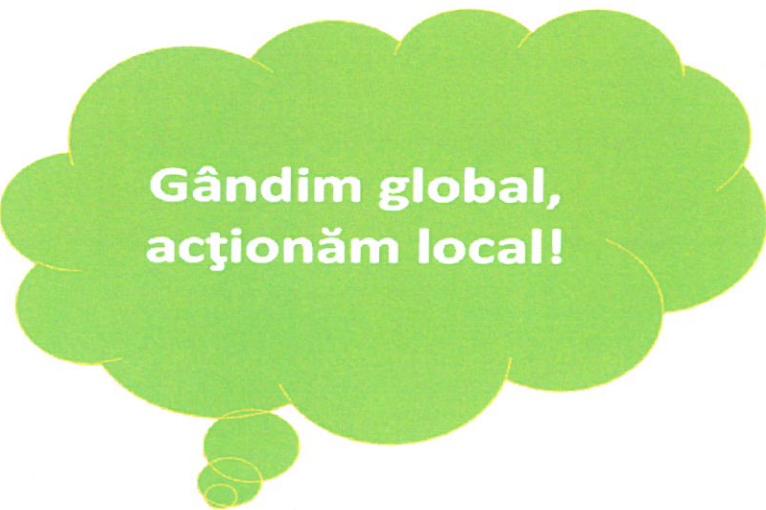
Agenda 21 formulează obiective concrete, cuprinzătoare privind gestionarea bunurilor de consum și a reziduuriilor, în spiritul unei gospodării ciclice, după cum urmează:

- Obiectivul comun al acțiunilor în cadrul unei evaluări integrative a ciclului de viață este evitarea formării deșeurilor periculoase, diminuarea cantității de reziduuri, ca și tratarea unor astfel de reziduuri într-un mod care să nu dăuneze nici sănătății, nici mediului.
- Gestionarea deșeurilor compatibilă cu mediul trebuie să plece de la înlăturarea sau valorificarea deșeurilor generate și să fie orientată spre a descoperi cauza problemei, prin încercări de schimbare a modelului de producție și de consum.

In Agenda 21, gestionarea durabilă a deșeurilor este tratată având în vedere următoarele aspecte:

- îndepărarea ecologică a deșeurilor periculoase
- împiedicarea folosirii ilegale a unor astfel de deșeuri pe plan internațional;
- gestionarea compatibilă cu mediul a deșeurilor solide și a nămolurilor de la stația de epurare
- gestionarea sigură și ecologică a deșeurilor radioactive.

Agenda 21 reprezintă un program global de acțiune pentru asigurarea dezvoltării durabile, la care participă în strânsă legătură toate nivelele vieții sociale, politice, economice, de la "Agenda 21 Globală" și până la nenumăratele proiecte din toată lumea, cuprinse în "Agenda 21 Locală".

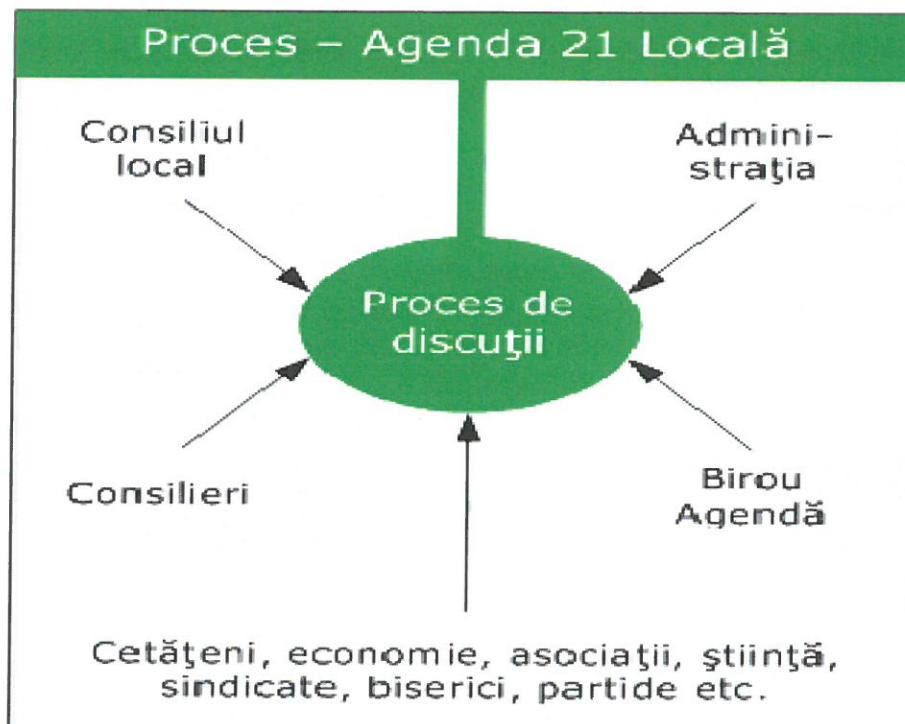

**Gândim global,
acționăm local!**

“Nu există multe alte documente care să fi devenit la fel de célébre. Agenda 21... a ajutat să realizeze ceea ce multe altele nici nu și-au închipuit. În loc să ajungă în vreun sertar, ea a trecut prin multe mâini, a ajuns în fața multor ochi, influențând în multe locuri acțiunile oamenilor.

Prin intermediul Agendei 21 s-a răspândit în rândul orașelor și satelor din întreaga lume chemarea la inițierea unui dialog cu cetățenii, pentru ca împreună să poată fi găsite strategii potrivite pentru o dezvoltare de viitor.”

“Ideeia care a stat la baza tuturor acțiunilor a fost: dezvoltarea durabilă trebuie să aibă loc acolo unde trăiesc oamenii, unde merg la cumpărături, unde sunt create locuri de muncă, unde sunt construite școli și grădinițe, adică în orașe și sate. Astfel s-a născut idea Agendei 21 Locale.”

Agenda 21 aplicată la nivel local nu prezintă o situație ideală, care să poată fi preluată și aplicată, în sensul unui concept de-a gata, care trebuie doar aplicat. Fiecare sat, comună sau oraș diferă unul față de celălalt și de aceea nu pot fi aplicate rețete universale, fiecare dintre acestea trebuie să-și găsească propria cale printr-un proces consultativ.

Cu toate acestea, pot fi identificate anumite elemente fundamentale și câteva proceduri comune.

Trăsăturile tipice ale unei Agende 21 IDEALE ar putea fi:

- participarea administrației locale;
- participarea populației și în special a femeilor și a tinerilor, a ONGurilor și a reprezentanților sectorului privat;
- organizarea unui proces de planificare și de discuții de durată, care să urmărească o linie integratoare, cuprinzând astăzi aspecte de ordin ecologic, economic și social;
- obiectivul este realizarea unui program de acțiune, asupra căruia toți participanții să cadă de acord (consens) și care să se orienteze după principiul dezvoltării durabile;
- acesta va fi un proces de cunoaștere reciprocă pentru toți participanții;
- dezvoltarea unei noi acceptări a politicii (cooperare și consens);
- felul în care vor fi urmărite obiectivele va fi verificat permanent prin intermediul unor indicatori cât se poate de clari.

În tot acest proces participarea populației are o mare însemnatate. Cetățenii sunt priviți ca parteneri egali de negociere în cadrul dialogului cu autoritățile locale, fapt care revendică din partea politicii și din partea administrației locale o disponibilitate reală de dialog și cooperare.

„Umanitatea se află într-un moment decisiv al istoriei sale. Ne confruntăm cu o disparitate crescută între popoare și în cadrul acestora, o creștere a sărăciei, tot mai multă foame, tot mai multe boli și tot mai mulți analfabeți, precum și o deteriorare continuă a ecosistemelor de care depinde bunăstarea noastră. Prin integrarea și respectarea sporă a intereselor cu privire la mediu și dezvoltare vom reuși să facem posibilă îndeplinirea necesităților de bază, ameliorarea nivelului de trai al tuturor oamenilor, o protecție sporă și o mai bună administrare a ecosistemelor și un viitor mai sigur și mai prosper. Nici o națiune nu poate face acest lucru de una singură. Dar împreună putem: într-un parteneriat global pentru o dezvoltare durabilă.”

Extras din preambulul Agendei 21; textul integral, tradus în mai multe limbi se află pe pagina de internet a Organizației Națiunilor Unite. (www.un.org)

Angajamentul civil

„Fundamentul unui proces de succes în cadrul Agendei este participarea largă și angajată a unui număr cât mai mare de actori din sfera politică, administrativă, economică, sindicală, clericală, din cadrul asociațiilor, grupărilor de mediu, precum și mai ales din partea grupurilor de „cetățeni neorganizați”. Astfel, Agenda 21 Locală constituie o propunere interesantă în vederea constituirii angajamentului civil. Tocmai această activare a angajamentului civil, a muncii voluntare și a participării cetățenilor la proiectele de planificare a orașelor pot oferi proceselor incluse în Agenda 21 Locală impulsuri demne de a fi luate în considerație.” Din Klaus Hermanns, Die Lokale Agenda 21, Herausforderung fur die Kommunalpolitik; în Aus Politik und Zeitgeschichte 10-11/2000, pg.3.

Fazele proceselor incluse în Agenda 21 Locală

În schema de mai jos veți putea recunoaște cele patru faze ale unui proces ideal cuprins în Agendă. Este important să înțelegem că procesul nu se sfărșește după încheierea fazei de evaluare, aici fiind vorba de un proces permanent de învățare, căutare și discuții, în cadrul căruia experiențele și cunoștințele cumulate pot servi ciclului următor.

Etapele procesului din cadrul Agendei 21 Locale

Etapa inițială

Odată cu instituționalizarea, prin decizia consiliilor, sunt stabilite rețul de formale de desfășurare a procesului și sunt stabilită accentele pentru etapa lucrativă

Etapa lucrativă

Participarea populației la procesul din Agenda, proiectarea și elaborarea programului de acțiune

Etapa de evaluare

Verificare continuă a stadiului transpunerii, introducerea unor contrămăsuri în cazul nerespectării prevederilor, elirieră și continuarea programului

Etapa de implementare

Adoptarea programului de acțiune de către consiliu, stabilirea obiectivelor cu caracter obligatoriu și a indicatorilor de verificare

Trad. după: Eick von Ruschkowski, Lokale Agenda 21 in Deutschland - eine Bilanz; în: Aus Politik und Zeitgeschichte 31-32/2002, p. 20

ICLEI înseamnă *International Council for Local Environmental Initiatives*.

Această organizație, cu sediul la Toronto, a fost înființată în anul 1990 de către guvernele locale la cartierul general al ONU de la New York. www.iclei.org/about.htm

„Pentru că multe dintre problemele și soluțiile care fac obiectul preocupărilor Agendei 21 își au rădăcinile la nivel local, participarea și cooperarea autorităților locale este un factor decisiv întru realizarea obiectivelor incluse în Agenda.” Autoritățile locale construiesc, administrează și întrețin infrastructura economică, socială și ecologică supervizează procesele de planificare, decid în privința politicii locale a mediului și a prevederilor locale privind mediul, acționând în sensul implementării politicii de mediu la nivel național și regional. Ca structură politică și administrativă aflată cel mai aproape de cetățeni, ei joacă un rol decisiv la informarea și mobilizarea opiniei publice și la sensibilizarea acestora în direcția unei dezvoltări durabile. Fiecare autoritate locală trebuie să fie în permanent dialog cu cetățenii, cu organizațiile locale și cu economia privată și să adopte o „Agenda 21 Locală”. Prin activități cu rol consultativ și de stabilire a consensului, autoritățile locale se informează cu privire la doleanțele cetățenilor, organizațiilor locale, organizațiilor meșteșugărești civile, locale și industriale, detectând astfel cele mai potrivite strategii de acțiune.

Pentru transpunerea obiectivelor Agendei 21 în România sunt necesare urmatoarele acțiuni:

- să fie conștientizați, prin informație, asupra dimensiunilor problemei, toți cetățenii și agenții economici, în calitate de producători de deșeuri;
- să existe bazele legislative și regulile pentru transformarea activităților de gospodărire a deșeurilor la un nivel necesar trecerii către o evoluție durabilă;
- să existe organizații administrative (întreprinderi de salubrizare a orașului, întreprinderi de îndepărțare a deșeurilor, administrații, autorități care eliberează autorizații și care supraveghează), care să fie abilitate să îndeplinească anumite sarcini;
- să existe un standard tehnic de specialitate pentru instalațiile din managementul deșeurilor;
- să se schimbe mentalitatea prestatorului de servicii și a beneficiarului serviciului, luând în considerare aspectele sociale și potențialul economic;
- să existe criterii de apreciere și de remunerare a serviciului prestat. Toate costurile să fie incluse în calculul taxelor și despăgubirilor, pentru a obține o imagine realistă a cheltuielilor totale efectuate pentru îndepărțarea reziduurilor și pentru a da posibilitatea prestatorilor de servicii de salubritate să acționeze operativ și motivat, atât economic cât și ecologic.

Capitolul 3 – Politicile de dezvoltare urbană

Inițial, politicile urbane erau realizate de către ingineri și arhitecți, accentuându-se latura urbanistică a dezvoltării. Începând cu deceniul 6 al secolului XX, politicile de revitalizare urbană au condus la părăsirea completă a principiilor tehnice de abordare în dauna principiilor managementului urban.

Abordarea problematicii orașelor numai din perspectiva amenajării teritoriului și urbanismului nu mai este de actualitate. Orașul reprezintă un complex în care componenta socială, schimburile economice, serviciile, protecția mediului, educația, cultura, știința și cercetarea sunt elemente de luat în calcul. Dezvoltarea urbană urmărește crearea bunăstării colectivităților urbane, prin înclobarea tuturor domeniilor și componentelor dezvoltării locale.

Din punct de vedere administrativ, orașul devine un actor important pe scena economică națională, având propriile drepturi, importanță politică, poziție în domeniile profesionale și capacitate de a se alia cu alți actori în vederea promovării creșterii economice.

În contextul actual, abordarea conceptului de „politici urbane”, trebuie făcută din cel puțin trei puncte de vedere :

- Din punctul de vedere al ariilor de interes, politicile urbane evidențiază aspectele sectoriale ale locuirii, ale terenurilor urbane, dezvoltării economice, îmbunătățirii serviciilor publice, protecția mediului etc. În acest sens Legea administrației publice locale consacră prin articolul 2, modul de responsabilizare a Administrației Publice în circumscriptiile administrative-teritoriale:” ea se organizează și funcționează în temeiul principiilor autonomiei locale, descentralizării și desconcentrării serviciilor publice, eligibilității și responsabilității autorităților administrative locale, legalității, cooperării și solidarității între autoritățile administrației publice precum și al consultării cetățenilor, inclusiv prin referendum în soluționarea problemelor locale de interes deosebit.”
- Din punctul de vedere al conținutului, politicile urbane reprezintă orice principiu sau plan de guvernare privind problematica urbană. Enunțul lor trebuie să se formuleze pe domenii specifice de analiză pe baza identificării și prioritizării problemelor urbane ce rezultă din analiza datelor, informațiilor și indicatorilor ce reflectă situația existentă.
- Din punctul de vedere al procesului, politicile urbane reprezintă un demers ciclic, care cuprinde formularea scopurilor dezvoltării urbane și evaluarea rezultatelor dezvoltării, planificarea acestei dezvoltări, proiectarea și implementarea, încorporând investițiile publice și consumul .

Principiul legalității

Legalitatea reprezintă un principiu fundamental care stă la baza fenomenului administrativ și căruia i se subordonează acțiunea administrației publice. Aceasta trebuie să se întemeieze pe lege, care reprezintă o bază de referință în aprecierea acesteia. Legalitatea este sinonimă cu regularitatea juridică și presupune că acțiunea administrației să țină seama de două elemente: obligația de conformare față de lege și obligația de inițiativă pentru a asigura aplicarea legii. În materie de planificare urbană legalitatea presupune respectarea cadrului normativ cu privire la amenajarea teritoriului, protecția mediului etc., în vederea asigurării unei dezvoltări armonioase.

Principiul descentralizării

Descentralizarea teritorială se distinge de descentralizarea tehnică sau descentralizarea prin servicii (diferențierea se fundamentează pe distincția colectivitate teritorială / stabiliment public). Numeroși autori privesc descentralizarea prin servicii ca pe o tehnică de gestiune administrativă apropiată de deconcentrare sau ca pe un procedeu de gestiune a serviciilor publice.

Descentralizarea răspunde unui spațiu geografic determinat, care înglobează de fapt toți cetățenii care se găsesc aici și permite colectivităților locale să realizeze activități diferite, încredințate prin lege pentru a administra interesele populațiilor din aceste circumscripții.

Definim descentralizarea ca fiind acel sistem potrivit căruia administrarea intereselor locale, comunale, orașenești sau județene se realizează de către autorități liber alese de către cetățenii colectivității respective. Având la dispoziție, mijloace financiare proprii și beneficiind de putere autonomă de decizie, acest sistem răspunde ideii de libertate.

Autonomia locală este o formă de exprimare a principiului descentralizării administrative. Aceasta este asociată cu stabilirea unui statut distinct al colectivităților locale, al autorităților acestora, în raport cu administrația de stat și cu autoritățile care exercită funcțiile acestuia în unitățile administrativ-teritoriale.

Prin art. 4 din "Carta Europeană: Exercițiul autonom al puterii locale", se instituie principiul subsidiarității, stipulându-se că aceste colectivități locale dispun, în cadrul legii, de întreaga competență de a lua inițiativa pentru orice chestiune care nu este exclusă din domeniul competențelor lor sau care nu este atribuită unei alte autorități, că exercițiul puterii publice trebuie, de o manieră generală, să revină acelor autorități care sunt cele mai apropiate de cetățeni și că puterile, competențele, încredințate colectivităților locale trebuie să fie în mod normal depline și întregi. Așadar, subsidiaritatea presupune ca accentul, greutatea, în luarea deciziilor de interes public să coboare cât mai spre nivelul de bază, să nu mai constituie un monopol sau o regulă pentru administrația de stat.

De aceea, regula în materie de competență pentru satisfacerea interesului public trebuie să o constituie autoritățile locale autonome la nivelul de bază (comuna și orașul), care sunt cele mai apropiate de nevoile cetățenilor și sunt alese de aceștia, iar exceptiile trebuie să le reprezinte autoritățile administrației publice autonome de la nivelul intermediar și autoritățile administrației de stat.

Potrivit art.3 din "Carta Europeană: Exercițiul autonom al puterii locale", prin autonomie locală se înțelege dreptul și capacitatea efectivă ale autorităților administrației publice locale de a soluționa și de a gestiona, în cadrul legii, în nume propriu și în interesul populației locale, o parte importantă a treburilor publice.

Autonomia locală relevă gradul de independență a colectivităților locale în raport cu statul din care fac parte. Ca atare, autonomia locală nu poate fi confundată cu organizarea raportului dintre statul federal și componentele acestuia.

Principiul dezvoltării durabile

Acest principiu a fost proclamat în cadrul "Declarației de la Rio" (pct.3), semnată de majoritatea statelor lumii, printre care și România, în cadrul Conferinței ONU pentru protecția mediului și dezvoltare din iunie 1992. Conform principiului 3 al Declarației privind mediul înconjurător și dezvoltarea, "dreptul la dezvoltare trebuie realizat astfel încât să satisfacă echitabil nevoile privind dezvoltarea și mediul înconjurător ale generațiilor prezente și viitoare".

Problema cheie a dezvoltării durabile o constituie reconcilierea între două aspirații umane: necesitatea continuării dezvoltării economice și sociale, dar și protecția și îmbunătățirea stării mediului, ca singura cale pentru bunăstarea atât a generațiilor prezente, cât și a celor viitoare.

Conform prevederilor stabilite în cadrul Conferinței de la Rio, fiecare autoritate locală are obligația de a elabora propria strategie locală de dezvoltare durabilă.

Principiul parteneriatului

Parteneriatul ar putea fi definit ca „un acord între două sau mai multe organisme, cu scopul realizării unui obiectiv cu impact pozitiv asupra dezvoltării locale și asupra pieței locale a forței de muncă.

În cadrul parteneriatului local este importantă relația de asociere care se stabilește între diferiți actori implicați în procesul de dezvoltare locală. Fiecare dintre acești actori trebuie să cunoască foarte bine care le sunt atribuțiile, contribuțiile și modul de participare la parteneriat.

Un aspect deosebit de important în ceea ce privește succesul parteneriatului public / privat, îl constituie reprezentativitatea celor două componente. Astfel, cele două părți care dialoghează și pun în comun experiență, inovație, resurse materiale, umane și financiare, trebuie să aibă girul organizațiilor din care provin pentru a putea să soluționeze problemele colectivităților locale. Așadar, vorbim despre caracterul deschis al parteneriatului dintre cele două sectoare (public / privat).

Așa cum am arătat anterior, ceea ce cu siguranță putem afirma în legătură cu actorii parteneriatului este coeziunea și colaborarea dintre ei. Chiar dacă este vorba despre entități extrem de diferite, elementul comun tuturor participanților este realizarea cu succes a proiectului în lucru.

Abordări privind planificarea urbană

Planificarea urbană s-a axat timp îndelungat pe un singur instrument, planul urbanistic. În contextul accentuării tendințelor de a face aplicabil principiul dezvoltării durabile, s-a considerat că folosirea planului strategic de dezvoltare locală și părăsirea planurilor de tip master-plan ar conduce la o integrare mai bună a planificării și gestiunii teritoriului, care să se încadreze în contextul dezvoltării economice și sociale.

Un astfel de plan strategic trebuie să pregătească baza geografică, economică și socială a orașului în principal pe următoarele direcții :

- Stabilirea parametrilor pentru dezvoltarea viitoare ținând cont de constrângerile topografice și considerentele de mediu – pentru o dezvoltare durabilă;
- Maximizarea eficienței în realizarea infrastructurii urbane, cum ar fi drumurile, canalizarea, energia electrică, apă, gazele;
- Facilitarea coordonării activităților comerciale / business și a serviciilor publice, crearea de locuri de muncă, transportul, locuințele, educația, protecția socială;
- Înlăturarea obstacolelor care blochează dezvoltarea economică, spațială, socială.

Dezvoltarea urbană durabilă trebuie să fie o constantă în elaborarea strategiilor de dezvoltare locală, avându-se în vedere principiile de la Rio de Janeiro, Agenda 21 și Strategia Națională pentru Dezvoltare Durabilă în România, care susțin dezvoltarea durabilă și abordează în conținutul lor direcții esențiale pe care edilii locali trebuie să le prevadă, să le susțină și să le implementeze:

- Protecția și promovarea sănătății umane;
- Creșterea populației și sănătatea ecosistemului;
- Așezări umane viabile;
- Dezvoltare economică responsabilă;
- Conservarea și gospodărirea resurselor (protecția atmosferei, gospodărirea viabilă a terenurilor, combaterea despăduririlor);
- Dezvoltarea montană durabilă;
- Dezvoltarea durabilă a agriculturii;
- Conservarea diversității biologice;
- Protecția și gospodărirea apelor dulci;
- Siguranță în utilizarea produselor toxice;
- Gospodărirea deșeurilor periculoase, radioactive și a deșeurilor solide și apelor uzate orășenești.

Serviciile urbane - instrumente de transpunere practică a politicilor de dezvoltare urbană

Putem defini serviciul public ca fiind activitatea realizată de către o colectivitate (locală, regională, națională sau europeană, prin puterea de care aceasta dispune) sau încredințată de aceasta unui terț, prin care contribuie la realizarea sau la punerea în valoare a unui bun public sau furnizarea unui serviciu necesar tuturor (existent sau nou), care nu poate fi realizat sau prestat doar prin regulile pieței.

Această necesitate poate decurge dintr-un interes strategic comun sau din necesitatea de solidaritate și echitate. Activitățile specifice serviciului public contribuie la dezvoltarea durabilă a comunității și presupun înglobarea noilor tehnologii și a proceselor manageriale pentru creșterea performanțelor. Finanțarea serviciilor publice se realizează din surse bugetare, extrabugetare, combinații ale acestora sau se autofinanțează.

Serviciile urbane vizează domenii precum:

- Infrastructură, locuințe, transport, fond funciar, protecția mediului
- Artă, cultură, educație, relații cu comunitatea
- Asistență socială, sănătate, evidența populației
- Ordinea și siguranța publică
- Activități comerciale, colectarea impozitelor și taxelor locale, sprijinirea liberei inițiative

Gestionarea deșeurilor

Situația actuală a managementului deșeurilor în România este caracterizată de:

- Creșterea cantităților de deșuri la condiții neschimbate pentru zonele de depozitare;
- Insuficiența echipamentului pentru colectare și transport;
- Infrastructură de valorificare nedezvoltată corespunzător.

Există atât soluții tehnice cât și concepte care nu se pot realiza din cauza situației financiare precare, capitalul pentru investiții depășind cu mult bugetele de la nivel local. La ora actuală investițiile sunt alocate în acțiuni de colectare și procurare de recipienți.

Pentru România, primul pas în acest domeniu s-a înregistrat odată cu intrarea în vigoare a OG 78 / 2000 privind regimul deșeurilor (modificată și completată prin Legea 426 / 2001), continuând cu transpunerea în legislația românească a mai multor Directive UE privind deșeurile (Hotărârea Guvernului 662 / 2001 privind gestionarea uleiurilor uzate, modificată și completată de Hotărârea Guvernului nr. 441 / 2002, Legea nr. 451 / 2001 privind clasificarea, etichetarea și ambalarea substanțelor și preparatelor chimice periculoase, HG nr. 1057 / 2001 privind regimul bateriilor și acumulatorilor care conțin substanțe periculoase, HG nr. 162 / 2002 privind depozitarea deșeurilor, HG nr. 128 / 2002 privind incinerarea deșeurilor, HG nr. 349 / 2002 privind gestionarea ambalajelor și a deșeurilor de ambalaje, rectificată în 11 aprilie 2002).

Sarcina de salubrizare cuprinde nu doar îndepărțarea deșeurilor, ci și valorificarea lor. Pentru a obține competență în domeniul noilor sarcini impuse și pentru a îndeplini condițiile impuse de managementul deșeurilor, este necesară o planificare riguroasă care să cuprindă o soluție globală.

Obiectivul principal este acela de a reduce cât mai mult cantitatea de resturi de îndepărtat, de a trata și de a depozita deșurile produse conform unor tehnici ecologice. Măsurile și metodele care se impun, pașii individuali, ca și ordinea lor cronologică sunt concretizate și expuse clar într-un concept integrat de management al deșeurilor.

Necesitatea unui concept de management al deșeurilor rezultă pe de-o parte direct din documentele legislative. Astfel, în articolul 7 din directiva UE asupra deșeurilor, (transpusă în OG nr. 78 / 2000

privind regimul deșeurilor, modificată și completată de Legea nr. 426 / 2001) se solicită elaborarea, de către autoritățile responsabile a unor **planuri de management al deșeurilor**. Planurile trebuie să conțină tipul, cantitatea și originea deșeurilor valorificate și îndepăratare, instrucțiunile tehnice, ca și suprafețele instalațiilor de salubrizare.

În dreptul european, în articolul 14 al Directivei UE asupra ambalajelor și a deșeurilor din ambalaje descoperim prescripția conform căreia „*planurile de management al deșeurilor din statele membre să conțină un capitol separat despre ambalaje și gospodărirea deșeurilor care rezultă din acestea*”. Fundamentele pentru planurile de management al deșeurilor la nivel național, respectiv regional, sunt furnizate de concepțele de management al deșeurilor elaborate de comunele sau orașele responsabile cu gestionarea deșeurilor.

Cele mai importante acțiuni în domeniul managementului deșeurilor:

1. Implementarea de măsuri concrete pentru salubrizare (de exemplu colectarea selectivă a materialelor vechi în vederea valorificării, colectarea separată și îndepăratare ecologică a deșeurilor periculoase, siguranța îndepărării deșeurilor);
2. Coordonarea și ordonarea măsurilor de salubrizare, de exemplu alegerea unei forme legale potrivite pentru funcționarea managementului deșeurilor, căutarea și găsirea unor terți privați adecvați pentru îndeplinirea unor operații privind evacuarea deșeurilor și implementarea unor măsuri de salubrizare; alături de comunitatea respectivă, sprijinirea și coordonarea măsurilor pentru comercializarea și păstrarea în siguranță a componentei în materiale valorificabile;
3. Controlul prestării serviciului de salubritate (de exemplu elaborarea unor bilanțuri asupra cantităților și materialelor, ca și examinarea costurilor ca bază pentru o eventuală continuare sau schimbare, respectiv îmbunătățire, a obiectivelor de management al deșeurilor);
4. Informarea și consilierea producătorilor de deșeuri în vederea micșorării cantităților de deșeuri generate, ca și încurajarea măsurilor de valorificare;
5. Conceperea și emiterea unor prevederi locale (hotărâri ale Consiliului Local, norme și regulamente) considerate ca fiind cea mai importantă bază legală pentru realizarea îndepărării deșeurilor, cu posibilitatea influențării activităților specifice din domeniul gestiunii deșeurilor municipale, schimbării comportamentului cetățenilor în spiritul reducerii cantităților de deșeuri (de exemplu reglementarea salubrizării deșeurilor, obligația de a avea recipiente pentru resturi și de a folosi sistemul de salubrizare, colectare și transport, impunerea de taxe etc.), precum și educarea unui comportament în spiritul unei salubrizări mai sigure și ecologice.

Salubrizarea deșeurilor în regiuni trebuie stabilită și coordonată împreună cu orașele și localitățile din jur. În viitor vor fi din ce în ce mai necesare soluțiile de management al deșeurilor aplicate la nivel regional, cu aplicabilitate largă. Aici se poate aplica principiul parteneriatului la nivelul mai multor orașe și / sau comune în vederea organizării unei strategii regionale.

Soluțiile cu aplicabilitate largă nu exclud măsuri cu aplicabilitate restrânsă la nivelul orașelor și comunelor. Acestea din urmă pot prezenta un avantaj mai ales la împiedicarea formării și la colectarea separată a deșeurilor valorificabile, unde este necesară colaborarea activă a cetățenilor. În cadrul unui concept global, trebuie stabilite măsuri cu aplicabilitate atât largă, cât și restrânsă. De asemenea, în conceptul global, trebuie luate în considerare și integrate atât structurile, cât și măsurile de valorificare, fie ele comunale sau private.

Conceptul de management integrat al deșeurilor poate fi util și în cadrul autorizației unor instalații de tratare și îndepărțare a deșeurilor. Adăugăm aici că implementarea unor instalații de salubrizare a deșeurilor, în special rampe de depozitare și instalații de incinerare, se va face dificil și în România, constiința ecologică a populației aflându-se în plin proces de formare.

Conceptul de management al deșeurilor trebuie să furnizeze o privire de ansamblu asupra situației gospodăririi deșeurilor într-o regiune (de exemplu la nivel național sau regional). Trebuie să indice perspective și acțiuni necesare și astfel, să joace rolul de linie directoare pentru acțiunea în domeniul managementului deșeurilor.

Obiectivele generale urmărite într-un program de management al deșeurilor:

- Epuizarea tuturor posibilităților de evitare a formării și de reducere a cantităților de deșeuri, în cooperare cu populația și cu sectorul economic;
- Sortarea, colectarea și valorificarea deșeurilor menajere
- Diminuarea presiunii asupra rampelor de depozitare prin folosirea metodei clasice de valorificare, compostarea, ca și prin pretratarea resturilor de depozitat;
- Folosirea optimă a energiei, eliminarea corectă din punct de vedere tehnic a materialelor periculoase și controlul prealabil eficient al materialelor de acest gen;
- Examinarea tuturor tipurilor de resturi de îndepărtat, ca de exemplu gunoiul menajer, resturile industriale, deșeurile din construcții și demolări, în vederea valorificării lor;
- Stabilirea conceptelor de management al deșeurilor la nivel comunal, cu scopul sistematizării și organizării teritoriale, ca și cu scopul satisfacerii intereselor regionale și supraregionale;
- Siguranța maximă a salubrizării prin crearea unui sistem regional și supraregional de asociații, ecologic și reprezentativ din punct de vedere economic, pentru reciclarea resturilor, compostare și valorificare energetică, pentru depozitarea controlată, ecologică a gunoiului rămas, imposibil de valorificat.

Prin elaborarea unui plan de management al deșeurilor, folosind conceptul de management integrat al deșeurilor, pentru o regiune de salubrizare se realizează dimensionarea necesităților de salubrizare pe o perioadă de timp definită (în cele mai multe cazuri pe zece ani), pe baza următoarelor măsuri:

- Măsuri privind infrastructura salubrizării;
- Măsuri de tip managerial;
- Măsuri economico-organizatorice;
- Măsuri financiare, inclusiv legate de taxe;
- Măsuri în domeniul relațiilor publice / al consilierii în legătură cu deșeurile.

Asigurarea unei structuri de salubrizare corespunzătoare noilor realități impune o planificare atentă. Planificările de specialitate și conforme au ca premisă existența unei baze de date substanțiale. Acest aspect se referă în primul rând la date despre activitățile specifice din domeniul gestiunii deșeurilor municipale, infrastructură, tipurile și cantitățile de deșeuri, ca și sistemele și instalațiile de salubrizare aflate la dispoziție.

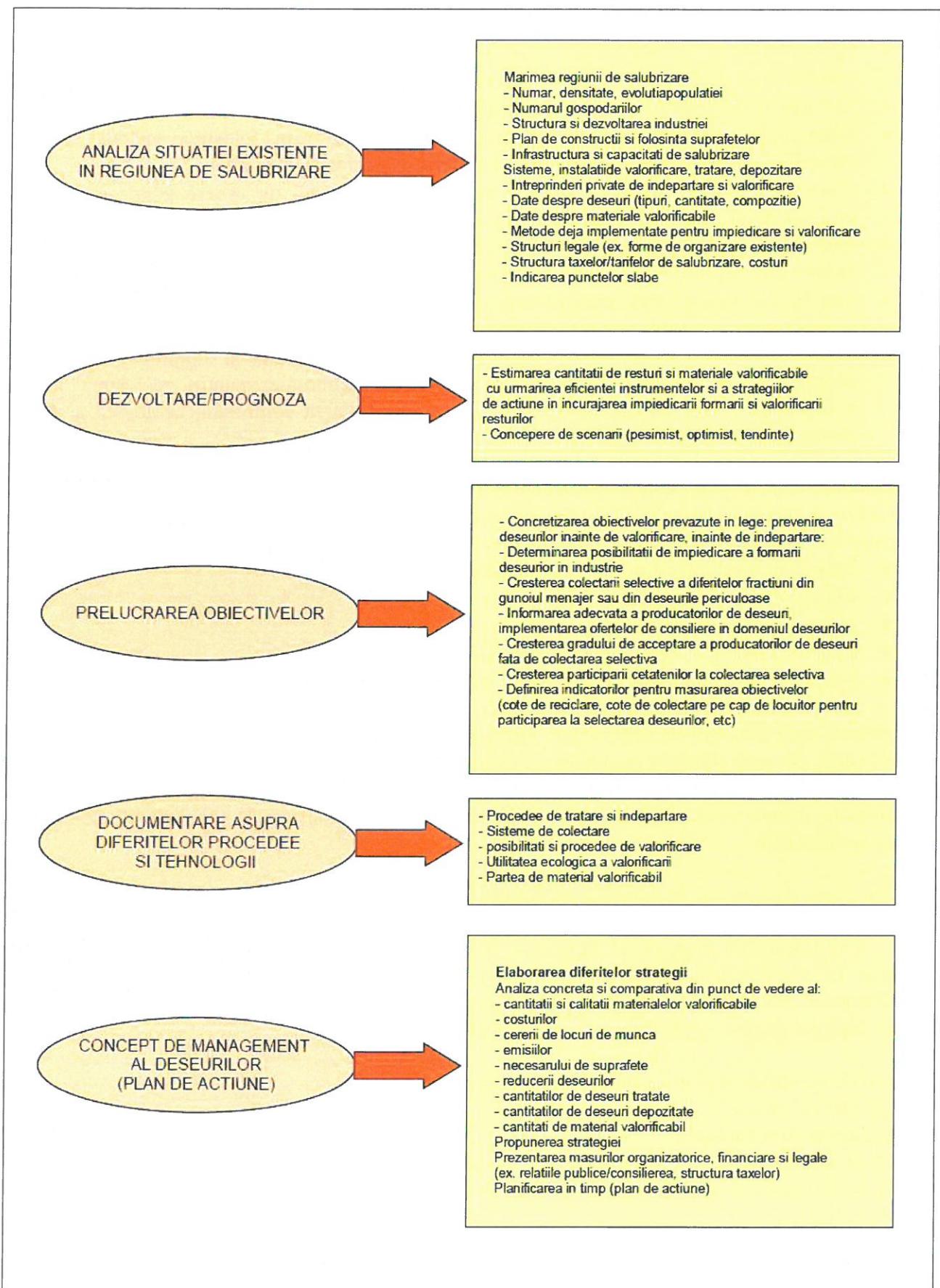
În continuare trebuie luat în considerare faptul că în fiecare regiune există o problematică a deșeurilor diferențiată, după tip și conținut, care necesită o rezolvare specifică.

Din cauza diferitelor strategii de limitare a formării și de revalorificare a deșeurilor, a posibilelor sisteme de colectare selectivă și de tratare, rezultă în practică adeseori mai multe variante posibile de planificare a salubrizării pentru o regiune. Acestea trebuie să fie verificate din punct de vedere al eficacității lor, pentru a putea alege de fiecare dată soluția optimă.

Alături de condițiile regionale se pot aplica următoarele criterii:

- Siguranța salubrizării;
- Impactul asupra mediului;
- Cota de reducere a deșeurilor și cantitățile de deșeuri rămase;
- Situația existentă pe piața materialelor valorificabile;
- Rentabilitatea;
- Gradul de acceptare al populației;
- Efortul organizatoric.

Elaborarea conceptului de management al deșeurilor conduce în cele din urmă către o soluție aleasă în vederea planificării pentru regiunea respectiva, care trebuie să fie susținuta prin hotărâri ale administrației și ale forurilor politice, care constituie baza realizării măsurilor concrete de gospodărire a deșeurilor. Implementare fiecărei etape în parte se realizează pas cu pas. Din acest motiv, se recomandă stabilirea unor priorități, ca și conceperea unei planificări în timp.

Deoarece managementul deșeurilor trebuie să reprezinte un instrument care să cuprindă dezvoltările și noile cunoștințe însușite, dar să și faciliteze achiziționarea de echipamente noi, ele trebuie practic să fie elaborate continuu (cel mai rar o dată la 10 ani).

Capitolul 4 – Protecția și conservarea naturii

Protecția naturii are ca obiectiv principal păstrarea nealterată a ecosistemelor naturale și a fondului genetic la nivel global și regional, în vederea asigurării echilibrului între componenetele naturale ale mediului pe de o parte și între acestea și societatea umană pe de altă parte.

În condițiile actuale, când pe teritorii extinse presiunile exercitate de diferitele moduri de utilizare a terenurilor asupra capitalului natural al planetei au atins valori critice, numeroase peisaje aflându-se deja în parastazie, protecția și conservarea naturii ocupă un loc prioritar în domeniul preocupărilor specialiștilor în științele Pământului. Presiunea antropică a avut cel mai mare impact asupra biodiversității floristice și faunistice, plantele și animalele fiind cele mai vulnerabile elemente naturale ale mediului. Principalii factori responsabili în timp istoric de dispariția a numeroase specii floristice și faunistice pot fi considerați:

- vânătul excesiv (cauza principală a dispariției pinguinului uriaș, *Alca impennis*, al cărui areal se extindea acum câteva secole în domeniul tundrei arctice, din nordul Canadei și până în Scandinavia; apreciat pentru puful și aripile sale, incapabil să zboare, lipsit de mijloace de apărare, el a fost masacrat de pescari în secolele XVI-XVII; de asemenea, se pare că locuitorii Insulei St. Kilda utilizau grăsimea sa drept analgezic; ultimul cuplu de pinguini uriași a fost semnalat în 1844, în largul coastelor Islandei; această specie a dispărut deci, cu mult timp înaintea poluării cu produse petroliere care va afecta mai târziu păsările marine);
- alterarea sau distrugerea bitopurilor care atrag după sine restrângerea sau chiar extincția speciilor care le populează. Ca exemple pot fi citate cazurile unor specii adaptate la zone umede, mlăștinoase din Europa de Vest: orhideea de mlaștină *Hammarbia paludosa*, orhideea cu floare lată, *Orchis laxiflora*, fluturii albaștri (*Maculinea nausithous*, *M. teleius*, *M. alcon*, păsări: *Crex crex*, *Numenius arquata*);
- agricultura mecanizată și chimizată (în unele cantoane din Elveția, utilizarea pesticidelor și a fungicidelor a provocat reducerea masivă și chiar dispariția unui număr însemnat de specii de fluturi diurni (în ultimii 150 de ani, aceste specii au dispărut în proporție de cca. 49% din regiunea Bernei, 28% în cantonul Thurgovie, 11% în regiunea Seeland-Chasseral și 7% în împrejurimile Genevei)
- poluarea fizică, chimică, biologică ce poate afecta, de la caz la caz, în mai mică sau mai mare măsură speciile vegetale și animale, inclusiv mediile de viață ale acestora; astfel, unele specii de licheni pot avea sensibilități diferite la emisiile atmosferice ale surselor industriale; acidificarea lacurilor din Scandinavia cauzată de poluarea atmosferică provenită de la surse industriale din țări ale Europei și din America de Nord, a condus la dispariția progresivă a speciilor acvatice (moluște, insecte, crustacee, pești și amfibieni).

În acest context se înscriu preocupările legate de crearea de arii protejate, al căror obiectiv principal îl constituie protecția și conservarea biodiversității ecosistemelor naturale și antropizate.

Pe de altă parte, existența în anumite teritorii, cu grade diferite de antropizare, a unor elemente cultural-istorice (monumente religioase, arhitectonice, istorice, ansambluri urbanistice deosebite), cu valoare de patrimoniu, care din diferite motive se află în stadii mai mult sau mai puțin avansate de degradare, impune protecția și conservarea acestora prin dobândirea statutului de zone protejate;

De ce este necesară conservarea biodiversității?

Termenul biodiversitate înglobează ansamblul format din totalitatea formelor de viață vegetale și

animale și ecosistemele din care acestea fac parte, interacționând unele cu altele și cu componenetele abiotice ale mediului. Fiind rezultatul unor procese dinamice care au loc în învelișul biotic la scară spațio-temporală, biodiversitatea unei regiuni are la rândul ei un caracter dinamic. Biodiversitatea reprezintă o trăsătură de bază a structurii unei biocenoze sau a unui ecosistem; deranjarea ecosistemelor / biocenozelor de către diferenți factori de stress (catastrofe naturale, activități agricole, industriale, exploatari miniere, activități turistice) conduce la o reducere considerabilă a biodiversității, fapt care, cu deosebire în teritoriile afectate, reclamă măsuri concrete de protecție și conservare.

Conservarea biodiversității vizează trei obiective:

- Investigarea și descrierea diversității lumii vii
- Înțelegerea efectelor activităților umane asupra speciilor, comunităților și ecosistemelor
- Dezvoltarea unor metodologii interdisciplinare pentru protejarea și restaurarea diversității biologice.

Conservarea biodiversității ca domeniu științific a apărut deoarece nici una dintre disciplinele tradiționale nu este destul de comprehensivă pentru a putea descifra și reduce pericolele ce amenință organismele vii și mediile de viață ale acestora. Ca domeniu de cercetare, conservarea biodiversității / diversității biologice completează domeniile aplicative (agricultura, silvicultura, managementul ariilor protejate, industria pescuitului etc.) care deși au început să pună un accent considerabil pe conservare, o abordează ca pe un aspect subsidiar altor programe.

Stabilirea priorităților pentru protecție și conservare

Într-o lume aglomerată și cu surse de finanțare limitate, trebuie stabilite clar prioritățile pentru conservarea diversității biologice, mai exact pentru speciile care trebuie să facă obiectul conservării. Din păcate, deși conservaționii promovează intens importanța actuală sau potențială a fiecărei specii, zilnic se pierd iremediabil organisme vegetale și animale, unele dintre acestea, chiar înainte de a fi descoperite și descrise.

În aceste condiții, pentru stabilirea priorităților de conservare, este necesar să răspundem la trei întrebări cheie:

- 1) Ce trebuie protejat?
- 2) Unde trebuie protejat?
- 3) Cum trebuie protejat?

De obicei, în alegerea elementelor care vor fi puse sub regim de protecție și conservare, se urmăresc 3 criterii principale:

- Unicitatea - o biocenoză reprezentă op prioritate pentru conservare dacă este alcătuită predominant din specii endemice rare, mai mult decât dacă cuprinde preponderent specii comune larg răspândite; o specie este mai valoaroasă pentru conservare dacă este unică d.p.d.v. taxonomic, dacă este unica specie din genul sau familia sa, decât dacă este membrul unui gen cu multiple specii.
- Pericolul de extincție - speciile sau biocenozele pe cale de dispariție constituie o prioritate
- Utilitatea - speciile cu valoare actuală sau potențială reprezentă o prioritate de conservare mai mare decât speciile fără interes economic evident

Ariile protejate - strategii de conservare și protecție a naturii

Aria protejată este un termen conservaționist, utilizat pentru ceea ce publicul cunoaște în general sub denumirea de rezervație naturală, parc național, parc natural, rezervație a biosferei.

Comisia Parcurilor Naționale și a Ariilor Protejate (CNPPA), din cadrul Uniunii Internaționale pentru Conservarea Naturii (IUCN), definește *aria protejată ca o suprafață de teren sau acvatică destinată în mod special protecției și conservării biodiversității, resurselor naturale și culturale și gestionată conform unor legi și reglementări juridice*.

Fiecare țară optează pentru categorii diferite de arii protejate, în funcție de potențialul natural și cultural de care aceasta dispune și de obiectivele urmărite. În condițiile progresului tehnico-material și științific actual, ariile protejate apar ca realități vitale pentru existența naturii și a societății umane, reprezentând mai mult decât niște spații deosebite din punct de vedere estetic.

Inițiativele de protecție a naturii au pornit de la necesitatea salvării speciilor floristice și faunistice rare sau amenințate cu dispariția, idee care s-a extins asupra unor teritorii naturale sau antropizate, de importanță națională sau internațională, declarate **parcuri sau rezervații**.

Primele parcuri au fost înființate din inițiativă particulară, aşa cum a fost cazul în Germania, Franța, SUA, Elveția. Aceste inițiative sunt seconde de acțiunile în plan guvernamental, începutul aparținând SUA, unde, la 8 martie 1872, ia ființă primul parc ocrotit de lege, Yellowstone.

Acțiunile din America de Nord au avut repercusiuni asupra Americii de Sud unde, începând din 1872, sunt continuante preocupările lui Simon Bolivar – părintele ocrotirii naturii în America de Sud. Punerea în practică a proiectelor se realizează începând din 1942, când, la Washington are loc Convenția Panamericană pentru Protecția Florei, Faunei și a Peisajelor din țările americane. În acest climat, urmează înființarea a noi organizații preocupațe de domeniul protecției naturii.

În anul 1913, la Berna, se înființează Comisia Consultativă pentru Protecția Naturii, care în 1957 devine Uniunea Internațională pentru Conservarea Naturii. În prezent, lista organizațiilor și a programelor internaționale care au ca obiectiv principal sau secundar protecția și conservarea elementelor naturii și ale cadrului socio-cultural este deosebit de vastă; câteva dintre acestea:

- Organizația pentru Educație, Știință și Cultură (UNESCO);
- Fondul Mondial de Ocrotire a Naturii (WWF)
- Consiliul Internațional pentru Ocrotirea Păsărilor (CIPO)
- Organizația Mondială a Sănătății (OMS)
- Organizația Națiunilor Unite pentru Alimentație și Agricultură (FAO);
- Comitetul Special pentru Cercetări Oceanice (SCOR)
- Comitetul Special pentru Cercetarea Antarctică (SCAR)
- Programul Biologic Internațional (IBP)
- Programul Omul și Biosfera (MAB)
- Programul Ecologic pentru Europa (1995)
- Planul regional de acțiune „Parcuri pentru Viață” (1992)
- Planul de Acțiune pentru Ariile Protejate din Europa

În scopul reglementării problemelor privind protecția și conservarea mediului, în numeroase țări au luat ființă ministere specializate. Pionieratul în acest demers îi aparține Angliei, unde în 1970, a fost creat primul minister al mediului din lume.

Cel mai important demers în conservarea elementelor cadrului natural și/sau cultural-istoric îl reprezintă crearea pe cale legislativă a rețelei de arii protejate la nivel național și internațional.

Fiecare țară optează pentru categorii diferite de arii protejate în funcție de potențialul natural și cultural de care aceasta dispune și de obiectivele urmărite. Prin prisma legii protecției mediului de la noi din țară, *aria protejată este definită ca o zonă delimitată geografic, cu o pondere ridicată a elementelor naturale rare, desemnată și gospodărită în sensul atingerii unor obiective specifice de conservare*.

În condițiile progresului tehnico-economic actual, ariile protejate apar ca necesități vitale pentru existența naturii și comunității umane, reprezentând mai mult decât niște spații deosebite din punct de vedere estetic.

Ariile protejate pot fi create printr-o varietate de modalități, două dintre cele mai obișnuite mecanisme fiind:

- acțiunea guvernamentală, adesea la nivel național dar și regional și
- cumpărarea de terenuri de către persoane private sau organizații implicate în activități de conservare.

Guvernele pot delimita terenuri care să fie folosite ca arii protejate și pot promulga legi care permit anumite grade de utilizare economică a resurselor și a habitatelor.

Un model care devine adesea foarte utilizat este acela al parteneriatelor între guvernul unei țări în curs de dezvoltare și organizațiile conservaționiste, bănci multinaționale sau guverne ale unor țări dezvoltate; în astfel de parteneriate, organizațiile conservaționiste furnizează de obicei fondurile, instruirea, experiența științifică și managerială pentru asistarea țării în curs de dezvoltare în crearea unor noi arii protejate. Ariile protejate pot fi create și de către societățile tradiționale care încearcă să-și mențină propriile culturi.

Indiferent de mecanismul prin care au fost create ariile protejate, odată ce perimetru acestora a intrat în regim de protecție, deciziile legate de utilizarea publică trebuie să țină cont de gradul maxim permis al intervenției antropice.

Date statistice asupra ariilor protejate existente la nivel internațional

Până în 1998 au fost declarate în întreaga lume aproximativ 4500 arii integral protejate; suprafața ocupată de acestea însumează cca. 500 milioane hectare; acestora li se adaugă 5899 de arii parțial protejate (parcuri naturale), cu o suprafață totală de 348 milioane hectare. Deși numărul ariilor protejate la nivel mondial poate părea considerabil, în fapt, teritoriul deținut de acestea reprezintă doar 6% din suprafața continentelor.

Statelor cu cea mai mare pondere a suprafețelor protejate: Germania (25%), Austria (25%), Marea Britanie (19%). La polul opus se situează Grecia, cu 0,8% și Turcia, cu 0,3%. Cea mai extinsă arie protejată se întâlnește în insula Groenlanda (97 milioane hectare).

În România, ariilor protejate le revin 1,23 milioane hectare, adică 6,18% din suprafața țării; cele mai mari teritorii protejate aparțin parcurilor naționale și Rezervației Biosferei Delta Dunării.

Protecția naturii, în general și a biodiversității, în special, are ca obiectiv principal păstrarea nealterată a ecosistemelor naturale (ecofondului) și a fondului genetic (genofondului) la nivel global și regional, în vederea asigurării echilibrului între componenetele naturale ale mediului, pe de o parte și între acestea și societatea umană, pe de altă parte.

Conservarea biodiversității trebuie abordată ca nou domeniu pluridisciplinar de cercetare, dezvoltat ca răspuns la crizele cu care se confruntă astăzi lumea vie.

Conservarea biodiversității vizează trei obiective:

- investigarea și descrierea diversității lumii vii
- înțelegerea efectelor activităților umane asupra speciilor, comunităților și ecosistemelor și
- dezvoltarea unor metodologii interdisciplinare pentru protejarea și restaurarea diversității biologice.

Inițiativile de protecție a naturii au pornit de la necesitatea salvării speciilor floristice și faunistice rare sau amenințate cu dispariția, idee care s-a extins asupra unor teritorii naturale sau antropizate, de importanță națională sau internațională, declarate parcuri sau rezervații. Cel mai important demers în conservarea elementelor cadrului natural și/sau cultural-istoric îl reprezintă crearea pe cale legislativă a rețelei de arii protejate la nivel național și internațional.

Comisia Parcurilor Naționale și a ARIILOR Protejate (CNPPA), din cadrul Uniunii Internaționale pentru Conservarea Naturii (IUCN), definește ***aria protejată ca o suprafață de teren sau acvatică destinată în mod special protecției și conservării biodiversității, resurselor naturale și culturale și gestionată***

conform unor legi și reglementări juridice.

Existența în anumite teritorii, cu grade diferite de antropizare, a unor situri sau elemente culturo-istorice (monumente religioase, arhitectonice, istorice, ansambluri urbanistice deosebite), cu valoare de patrimoniu, care însă din diferite motive se pot afla în stadii mai mult sau mai puțin avansate de degradare, impune protecția și conservarea acestora prin dobândirea statutului de zone protejate.

Categorii de arii protejate delimitate de Uniunea Internațională pentru Conservarea Naturii

Clasificarea realizată de IUCN delimită 10 categorii de arii protejate, în funcție de obiectivele urmărite în arealele supuse protecției și de modul de gestionare a resurselor naturale, specific fiecărei categorii. Sistemul de clasificare dezvoltat de IUCN acoperă un domeniu cuprins între uz minimal și uz intensiv al ecosistemelor de către comunitățile umane.

În conformitate cu normele și clasificarea IUCN, cele 10 categorii necesare gestionării durabile a resurselor naturale, pot fi incluse (conform propunerilor Consiliului European, oficializate prin Rezoluția (73) 30 adoptată la 26 octombrie 1973) în 4 grupe:

Grupa A include 5 categorii de arii protejate, monitorizate de CNPPA (Comisia Parcurilor Naționale și a Ariilor Protejate din cadrul IUCN) și de Centrul mondial de monitoring și avizare tehnică, la cerere, de CNPPA:

- Rezervații științifice sau rezervații naturale integrale (Roșca - Buhaiova, Peștera Cloșani, Fețele Dunării, Râpa cu lăstuni Divici etc.);
- Parcuri Naționale (Retezat, de la Vanoise, des Ecrins (Franța), Stelvio (Italia), Stenshuvud (Suedia);
- Monumente ale naturii (Detunata Goală, Râpa Roșie, Locul fosilifer Aliman, Peștera dela Movile, Piatra Teiului etc.);
- Rezervații naturale sau arii de gestionare a habitatelor și speciilor (Fânațele Clujului-Copârșaie, Lacul Sf. Ana, Tinovul Poiana Stampei, Tinovul Mohoș,);
- Rezervații peisagistice sau parcuri naturale (peisaje terestre sau marine protejate)

Teritoriile incluse în categoria A sunt definitiv sustrase activităților umane care perturbă echilibrele naturale; ele se constituie prin urmare nu numai în areale de referință, ci totodată, în rezerve biologice potențiale pentru regenerarea și repopularea zonelor degradate.

Grupa B cuprinde categorii care prezintă o importanță particulară pentru IUCN, dar care nu țin exclusiv de resortul IUCN (monitoringul și expertiza tehnică pot fi asigurate de CNPPA, la cerere):

- Rezervații de resurse naturale;
- Rezervații antropologice;
- Rezervații naturale amenajate, cu utilizări multiple.

Această grupă reunește teritorii pentru care conservarea patrimoniului natural constituie un obiectiv major, orice intervenție artificială, susceptibilă de a altera aspectul, compoziția și evoluția naturii, fiind interzisă; totuși, anumite amenajări pot fi autorizate în zone bine definite și într-un cadru legal riguros. Anumite activități umane tradiționale pot fi tolerate, în condițiile în care nu contravin scopurilor conservării; orice activitate nouă este interzisă; vizitatorii pot fi admisi, cu condiția respectării unor reglementări stricte.

Grupa C include categorii dependente de programe sau de acorduri internaționale; în acest caz, CNPPA poate fi solicitată pentru monitoring și poate să contribuie cu o expertiză particulară, în cooperare cu alte instituții, față de care IUCN are un statut consultativ. Grupei C îi aparțin:

- Rezervații ale biosferei (categorie dependentă de programul internațional "Omul și Biosfera"-MAB- inițiat de UNESCO în 1972, ca o continuare a Programului Biologic Internațional)
- Rezervații ale patrimoniului mondial (bunuri naturale ale patrimoniului mondial: zonele umede de habitat pentru avifauna acvatică, de importanță internațională), conduse potrivit

prevederilor Convenției Internaționale de la Ramsar (1971), respectiv Convenției internaționale privind protecția patrimoniului mondial natural și cultural, adoptată de Conferința Generală a UNESCO (16 nov. 1972).

În teritoriile incluse în această categorie ocupațiile umane tradiționale sunt admise, dar reglementate; pot fi tolerate de asemenea anumite activități umane noi, supuse unor reglementări speciale. Întrucât această grupă prezintă adesea interes mai ales în planul activităților de agrement, în cadrul teritoriilor aferente se pot dezvolta anumite amenajări recreative și pentru promenadă, în zone bine delimitate și în condiții de compatibilitate cu obiectivele protecției naturii.

Grupa D reunește în general teritorii vaste, orientate în general către agrement de calitate și în care, principiile de conservare a patrimoniului natural sunt luate în considerare. Aici pot fi incluse:

- proprietăți private
- sate (Săpânța, de ex.)etc.

O astfel de grupă prezintă deci, înainte de toate, un interes recreativ, dar și cultural, estetic și natural. Amenajările necesare în acest caz reclamă anumite implantări culturale, sportive, recreative. Activitățile umane tradiționale sau noi, compatibile cu obiectivele vizate, sunt în general permise; circulația motorizată este în general permisă, însă poate fi reglementată în anumite zone de interes special (cu monumente naturale).

Categoriile de arii protejate aferente celor patru grupe pot fi gestionate în cadrul sistemului național de conservare; experiența internațională atestă faptul că, noțiuni precum: "Parc Național", "Parc Natural", "Rezervație" acoperă teritorii și simbolizează sisteme de protecție uneori foarte diferențiate de la un continent la altul, de la o țară la alta, pe zone climatice. Numeroasele inventarieri consacrate ariilor protejate arată foarte clar că, aproape fiecare țară a creat propriul său sistem de valori, urmărind obiective foarte variate și utilizând termeni ale căror definiții pot varia în proporții uneori semnificative (Parcuri Naționale, Rezervații Naturale, Parcuri Naturale, peisaje protejate, rezervații de resurse etc.). Prin urmare, apar situații în care, aceeași categorie de arii protejate are la bază criterii de funcționare distincte.

În fața unei astfel de disparități, care reflectă situația fiecărei țări, diverse organizații internaționale pentru protecția mediului au inițiat acțiuni destinate uniformizării nomenclaturii zonelor protejate susceptibile de a fi adoptate unanim; până în prezent, din păcate, nici unul dintre modelele prezentate nu a fost acceptat în unanimitate.

Caracteristici ale principalelor categorii de arii protejate delimitate de IUCN: obiective, activități permise, criterii de selecție și gestionare

Rezervații științifice sau rezervații naturale integrale (Categorie I IUCN)

Aceste rezervații protejează speciile și fenomenele naturale perturbate cât mai puțin cu putință, cu scopul de a avea exemple reprezentative din punct de vedere ecologic ale mediului natural.

Obiective:

- menținerea unui cadru natural destinat cercetării științifice;
- inițierea unor baze pentru monitoringul mediului;
- promovarea unor centre pentru formarea specialiștilor în domeniul protecției mediului și ecologiei;
- conservarea resurselor genetice (genofondului) într-o stare reală de evoluție

Sub aspect educațional, rezervațiile științifice servesc drept obiect de studiu, constituind adevărate laboratoare în aer liber.

Dat fiind caracterul cât mai integral de conservare al acestor arii protejate, este de dorit ca și cercetarea științifică să fie planificată și realizată cu cea mai mare atenție, astfel încât, să se reducă la maximum eventualele perturbări ale echilibrului ecologic.

Rezervațiile naturale stricte trebuie să includă ecosisteme remarcabile care conțin fenomene naturale sau specii vegetale și/sau animale de importanță națională; în cadrul lor accesul publicului va fi interzis, fiind excluse activitățile turistice sau de agrement; adesea, ele cuprind ecosisteme sau biocenoze fragile care au o importanță particulară pentru conservarea genofondului sau zone care oferă o mare diversitate din punct de vedere biologic, geologic sau geomorfologic; dimensiunile lor sunt determinate funcție de suprafața minimă necesară pentru a le asigura integritatea și pentru a permite realizarea obiectivelor pentru care au fost înființate, o gospodărire științifică și o protecție integrală.

Parcurile naționale (categoria a II-a IUCN)

Sunt areale extinse cu peisaje naturale menținute ca atare, pentru a oferi protecție unuia sau mai multor ecosisteme de interes științific, educațional sau recreațional. La cea de-a 10-a adunare generală desfășurată în India la New Delhi-1969, IUCN a definit parcul național astfel: o regiune terestră sau acvatică relativ întinsă, care conține eșantioane reprezentative de regiuni naturale importante, panorame de importanță națională și internațională sau animale și plante, situri geomorfologice și habitate care prezintă un interes particular din punct de vedere științific, educativ și recreativ. Măsurile de protecție și conservare sunt luate de către autoritățile competente la cel mai înalt nivel, pentru a împiedica sau a elimina, pe cât posibil, exploatarea regiunii și pentru a veghea într-o manieră eficientă asupra respectării caracteristicilor ecologice, geomorfologice sau estetice care au stat la baza creării sale.

În conformitate cu legislația din România: Legea 9/1973, Legea 137/1995, Legea 5/2000, Legea 462/2001, sub statutul de parc național sunt reunite suprafețele de uscat și acvatice care păstrează nemodificat cadrul natural, cu flora și fauna sa, destinate cercetării științifice, recreării și turismului.

Scopul principal al creării parcurilor naționale îl reprezintă deci protecția și conservarea ecofondului și a genofondului;

Activități permise, criterii de selecție și gestionare: vizitatorii sunt admisi în parcurile naționale numai în scop educativ, cultural și pentru odihnă, iar amenajările recreative de masă (piscine, terenuri de campare etc.) vor fi instalate în afara limitelor parcului; în acest context, este de la sine înțeles că statutul de parc național nu poate fi atribuit decât unui teritoriu al căruia peisaj se află într-un stadiu natural sau seminatural.

Constituirea unui parc național variază de la o țară la alte, atât în ceea ce privește statutul funciar, cât și în funcție de natura organismelor destinate să-i asigure gestionarea; cel mai adesea, parcurile naționale aparțin proprietății de stat (Suedia, Polonia, România) sau unor confederații și provincii (Canada); în alte situații, terenurile aparțin în proporții variabile colectivităților locale, persoanelor private și statului.

Monumente ale naturii (categoria a III-a IUCN)

Monumentele naturii conțin unul sau mai multe elemente naturale și care au valoare unică, datorită rarității sau reprezentativității, calității estetice sau semnificației culturale.

Obiectivul principal îl reprezintă protecția și conservarea elementelor naturale de importanță națională

Criterii de selecție și gestionare:

Pentru a include o arie protejată în această categorie, trebuie să se țină seama de prezența unor aspecte precum: formațiuni geologice; situri naturale unice; specii animale sau vegetale periclitate sau amenințate cu dispariția.

Monumentele naturii nu ocupă o întindere mare și nu conțin o diversitate de elemente sau ecosisteme reprezentative care să justifice includerea lor în categoria de parc național; ele se bucură de un rol deosebit pentru educația ecologică a populației; prezintă un real interes recreativ și turistic.

Gestionarea lor trebuie să aparțină sau să fie administrată de organisme de drept public, organizații sau societăți care pot garanta protecția lor pe termen lung (coloanele de bazalt de la Detunata).

Ariile de gestionare a habitatelor și speciilor sau rezervațiile naturale (categoria a IV-a IUCN)

Constituie suprafețe terestre și/sau marine supuse unei intervenții antropice active pentru a menține habitatele și/sau pentru a crea condiții propice dezvoltării unor specii (Lacul Sf. Ana, Pădurea Snagov, Pădurea Comana, Arinișul de la Sinaia etc.).

În general, în această categorie va fi încadrat un teritoriu în care protecția unui sit sau habitat specific este esențială pentru urmărirea existenței sau bunăstării unor specii biotice individuale ale faunei sedentare sau migratoare de importanță națională sau internațională.

Dimensiunile rezervațiilor naturale sunt legate adesea de caracteristicile speciilor protejate; de regulă, nu implică suprafețe foarte întinse, însă trebuie să fie suficient de mari, pentru a asigura locurile propice pentru cuibărit, popasul păsărilor migratoare, perenitatea unor specii vegetale în ecosistemele forestiere sau de pajiște.

În cuprinsul acestor arii protejate există uneori intervenții umane, orientate către asigurarea optimului dezvoltării unor specii sau comunități vegetale (protecție contra răpitoarelor, limitarea activităților agricole, a păsunatului).

Indiferent de forma de proprietate asupra terenurilor, cei responsabili cu gestionarea acestor arii protejate trebuie să aibă o planificare corectă a măsurilor de protecție și control, care să garanteze existența și randamentul pe termen lung al rezervației.

În 1990, în România au fost inventariate 374 de rezervații naturale, care protejează 199 de obiective de interes național și acoperă o suprafață de cca. 42417 ha (0,18% din suprafața țării).

Parcurile naturale (categoria a V-a IUCN)

Această categorie include teritorii cu un peisaj terestru sau acvatic cu calități deosebite din punct de vedere estetic sau peisaje tipice unui anumit complex geomorfologic (carstic, de exemplu). În această categorie pot fi incluse peisaje rezultate dintr-o practică tradițională de amenajare a teritoriului, realizată de un grup socio-cultural sau din alte practici de păstrare a peisajelor naturale sau seminaturale din jurul centrelor urbane.

În paralel, pot fi luate în evidență teritoriile căror caracter natural sau seminatural trebuie păstrat ca atare în interesul populației urbane, pentru satisfacerea necesităților de recreere și turism ale acesteia. Selecție, gestionare, activități permise

Gestionarea și protecția lor are o importanță predominant recreativă. Obiectivul principal al gestionării acestei categorii îl reprezintă menținerea peisajelor naturale de importanță locală, regională sau națională, mai ales atunci când ele se caracterizează printr-o relație armonioasă om-natură și când prezintă potențial turistic deosebit.

Aceste arii, foarte diferite sub aspect ecologic, pot răspunde și unor scopuri științifice, culturale sau educative (Parcul Natural Beliștea, Cheile Bistriței ardelene, Parcul Natural Porțile de Fier). Peisajele din cuprinsul acestor parcuri se caracterizează uneori prin ineditul modului de amplasare a colectivităților umane, în așezări atractive sau unice din punct de vedere estetic sau prin amenajarea predominant tradițională a teritoriului, legată de păsunat, pescuit etc.

În numeroase cazuri, aceste teritorii aparțin proprietății private, astfel încât un control asupra planificării activității și a gradului de încărcare cu diferite dotări de agrement este necesar pentru a se asigura perenitatea stilului de viață tradițional al comunităților locale și amenajarea optimă a teritoriului.

În general, parcurile naturale răspund următoarelor deziderate:

- reprezentă adevărate muzeu în aer liber, destinate conservării fondului genetic natural utilizat în medicină, zootehnie, horticultură etc.
- conservă diversitatea mediilor naturale
- protejează ecosistemele purtătoare de elemente care indică biodiversitatea

- mențin o bună calitate a apei, aerului și a celorlalte elemente indispensabile vieții
- reprezintă suport al comunităților umane și demonstrează că populația poate trăi în armonie cu natura
- pot reprezenta surse de venit pentru economia regională și națională, mai ales prin intermediul activităților recreative și turistice
- perpetuează formele tradiționale de utilizare a terenurilor în scopul de a nu deregla biodiversitatea ecosistemelor naturale
- pot proteja situri de importanță cultural-istorică
- permit înțelegerea funcționării sistemelor naturale din medii diverse, emerse sau submerse
- ameliorează gestionarea resurselor naturale, astfel încât activitatea umană să nu producă dezechilibre
- favorizează difuzarea la nivel local, regional, național sau internațional a informațiilor științifice strict necesare pentru satisfacerea nevoilor umane
- reprezintă bază de cercetare științifică și contribuie la educația pentru mediu a populației
- permit supravegherea continuă a ecosistemelor naturale și amenajate de către oamenii de știință și de către populația locală

Rezervațiile biosferei – arii protejate cu statut special

Existența rezervațiilor biosferei nu este legată de o singură convenție internațională, ci este legată de un program internațional laborios: Omul și Biosfera, lansat de UNESCO în 1972, la Stockholm, odată cu încheierea Programului Biologic Internațional.

Crearea rezervațiilor biosferei are la bază convenții internaționale asupra habitatelor, dintre care cele mai importante sunt:

- Convenția RAMSAR (Iran) asupra zonelor umede
- Convenția privind patrimoniul cultural și național al lumii
- Convenția de importanță regională Carta Europeană a Regiunilor Montane

Combinând conservarea cu utilizarea durabilă a resurselor naturale, rezervațiile biosferei includ întreaga gamă de funcții specifice ariilor protejate, în cadrul unei rețele mondiale de schimb de informații. În contextul protecției și conservării mediului, rezervațiile biosferei trebuie să reprezinte:

- Zone terestre sau costiere marine a căror populație face parte integrantă din acestea și a căror gestiune vizează atingerea anumitor obiective, începând cu protecția completă și terminând cu o producție intensivă, dar durabilă
- Centre regionale care au funcții de supraveghere continuă, de cercetare, de educație ecologică și informare asupra ecosistemelor naturale și amenajate
- Spații în care guvernanții, oamenii de știință, administratorii și populația locală coopereză pentru elaborarea unui model de gestionare a terenurilor și a apelor, permitând satisfacerea nevoilor umane, conservând procesele naturale și resursele biologice.

Rezervațiile biosferei trebuie să constituie o rețea mondială de arii protejate într-un mod permanent și eficient, rețea în cadrul căreia să fie reprezentate toate biomurile, cu principalele lor diviziuni și subdiviziuni, precum și zonele de tranziție (ecotonii) dintre acestea.

Începând din 1971, sub coordonarea Programului MAB, rezervațiile biosferei au fost incluse în cadrul unei rețele internaționale. Numărul rezervațiilor biosferei a crescut semnificativ, în anul 2000 acesta ajungând la 360, cu o suprafață totală de peste 390 mil. ha, răspândite în 91 de țări cu condiții ecologice, sociale, politice și culturale variate.

Cele mai mari suprafețe ocupate de rezervațiile biosferei se află în Europa, urmată de America Centrală și de Sud.

Exemple:

- Tassili N Ajjer - Algeria
- Bialowiezza – polonia
- Central-Amazon – Brazilia
- NorthEast Greanland – Danemarca
- Galapagos (Ecuador) – Archipiago de Colon
- Camargue – Franța
- Kenya – Africa
- Gobi – Mongolia
- Delta Dunării
- Baikalskii – Rusia

Parcurile transfrontaliere – arii protejate bilaterale sau multinaționale

Statutul de parc transfrontalier poate fi acordat unei arii protejate care se desfășoară pe teritoriul a două sau mai multe state. Acest statut presupune participarea în egală măsură a țărilor implicate în acțiunile de organizare, amenajare, utilizare publică și gestionare durabilă a resurselor naturale și cultural-istorice din perimetru ariei protejate.

Exemple de cooperare transfrontalieră, cu bune rezultate în domeniul conservării mediului, ne oferă managementul integrat al unor arii protejate europene, extinse de-a lungul frontierelor internaționale.

- Parcul Național Mercantour din Franța și Parcul Regional Argentero (Italia)
- Parcul Național Gran Paradiso (Italia) și Parcul Național La Vanoise (Franța)
- Parcul Național Triglav (Slovenia) și Parcul Natural Alpi Giulie (Italia)
- Parcul Național Djerdap (Serbia) și Parcul Natural Porțile de Fier (România)

Extinderea procesului de integrare europeană reclamă ca deziderat de importanță deosebită, intensificarea cooperării transfrontaliere în domeniul regiunilor protejate, scopul final reprezentându-l crearea Parcurilor Internaționale. Federația Europeană a Parcurilor Naturale și a Parcurilor Naționale își orientează toate eforturile în această direcție, promovând ideea „conservare fără frontiere”, menită să asigure întărirea și extinderea rețelei europene de arii protejate.

Considerații asupra strategiilor internaționale de protecție a mediului

La nivel internațional, experiența în domeniul conservării naturii se concretizează printr-o serie de realizări, dintre care menționăm:

- creșterea numărului de conservaționiști și în special a ONG-urilor la nivel mondial;
- creșterea cu fiecare an a numărului statelor semnatare ale convențiilor internaționale;
- multiplicarea instrumentelor de protecție în majoritatea țărilor;
- dezvoltarea instrumentelor juridice și financiare;
- sporirea numărului și a performanțelor mijloacelor de comunicare și sensibilizare;
- inițierea, oficializarea și expunerea dezbatelor politice internaționale asupra gestionării durabile și echitabile a resurselor naturale.

Cu toate acestea, din păcate, mediile naturale continua să dispară în fiecare zi; speciile se reduc și dispar într-un ritm de 1500 - 2000/an; biodiversitatea descrește într-un ritm mai rapid decât acum 50 de ani, în timp ce antropizarea crește direct proporțional cu creșterea demografică, fapt ce a dublat populația mondială în ultimii 50 de ani; pe de altă parte, comportamentul uman în raport cu natura rămâne cel mai adesea agresiv și negativ. Iată de ce, delimitarea în teritoriu a ariilor protejate devine obligatorie în cadrul politicilor de conservare a patrimoniului natural și cultural de importanță națională și internațională.

In același context, relația om - natură trebuie axată pe conceptul dezvoltării durabile, pentru a nu compromite posibilitatea generațiilor viitoare de a-și satisface necesitățile.

În anul 1992 a fost inițiat un plan regional de acțiune - "Parcuri pentru Viață" - , pregătit de Uniunea Internațională pentru Conservarea Naturii (IUCN), cu sprijinul Comisiei Parcurilor Naționale și a Ariilor Protejate (CNPPA). Acest plan a fost lansat ca rezultat al celui de-al IV-lea Congres al Parcurilor Lumii (Caracas, 1992) și susține aplicarea Planului de Acțiune Caracas. Așa cum afirmă David McDowell, director general al IUCN, planul pledează pentru o susținere mai energetică a grijii pentru pământ, pentru valorosul potențial natural de care acesta dispune.

În același cadru, în anul 1993 au fost lansate două proiecte ale Planului de Acțiune pentru ARII Protejate din Europa, axate pe documentele Conferinței de la Rio de Janeiro și care urmăresc aplicarea principiilor Declarației de la Rio, susținerea măsurilor adoptate de Agenda 21 și punerea în practică a acestora în cadrul Europei.

Planul enunță atributile ariilor protejate în raport cu dezvoltarea durabilă; expune principiile planificării terenurilor în legătură cu ariile protejate; afirmă necesitatea unei evaluări ecologice și a unui sistem de control al propunerilor de dezvoltare individuală, care pot afecta în mod semnificativ ariile protejate (inclusiv proximitățile acestora); propune soluții de menținere a unui echilibru optim între dezvoltarea ariilor protejate și sectoarele cheie ale politicilor economice etc. Planul reclamă necesitatea îmbunătățirii și extinderii acoperirii realizată de ariile protejate, în scopul întâmpinării nevoilor florei și faunei, ecosistemelor naturale, în general.

În domeniul politicilor de mediu din România, ca eveniment principal se înscrive promulgarea și adoptarea **la 11 decembrie 1995 a Legii protecției mediului (Legea 137/1995)**.

Principiile și elementele strategice care stau la baza prezentei legi își au originea în declarațiile și recomandările privind monitorizarea și utilizarea mediului, enunțate cu prilejul diferitelor conferințe internaționale; când spunem aceasta, ne referim în special, la documentele Conferinței de la Rio de Janeiro (1992) și la cele ale Conferinței ministeriale de la Sofia (23 - 25 octombrie 1995), unde a fost elaborat Programul Ecologic pentru Europa.

Programul Ecologic pentru Europa (PEE) are ca punct de plecare Raportul Conferinței ministeriale organizată la Dobris în 1991, intitulat "Europa și mediul - Evaluarea de la Dobris" și este continuat de programul aprobat în cadrul Conferinței de la Lucerne, în 1993.

Elementele programului Conferinței de la Lucerne insistă asupra problemelor intersectoriale comune tuturor țărilor europene, constituind sursa de inspirație pentru măsurile politice generale pe termen lung expuse în cadrul "Programului Ecologic pentru Europa". Aceste măsuri vizează în special necesitatea reconsiderării economiei și a refacerii stării de sanogeneză a mediului în țările aflate încă în tranziție.

Capitolul 5 – Strategia națională în domeniul protecției mediului și dezvoltării durabile

Conform lucrării “Strategia protecției mediului”, publicată de MAPPM în anul 1996, principiile generale care fundamentează stabilirea priorităților privind obiectivele protecției mediului pe termen scurt, mediu și lung, sunt următoarele:

1. conservarea și îmbunătățirea condițiilor de sănătate a oamenilor - principiu suprem căruia trebuie să i se subordoneze întreaga activitate economică și socială, întreaga strategie de ocrotire a mediului.
2. dezvoltarea durabilă - conform definiției dată de Comisia pentru Mediu și Dezvoltare (“Viitorul nostru comun”, 1987), dezvoltarea durabilă implica faptul ca întregul capital fizic (infrastructura), uman (sănătatea oamenilor, nivelul intelectual și profesional) și natural (pădurile, aerul, apa, solul fertil), rămâne constant sau crește în timp.
3. evitarea poluării prin măsuri preventive
4. conservarea biodiversității - presupune diminuarea și chiar eliminarea fenomenului de poluare a învelișului biotic, menținerea nealterată a ecofondului și genofondului natural al mediului.
5. conservarea moștenirii valorilor culturale și istorice - deziderat de importanță majoră pentru atestarea continuității și autenticității moștenirii cultural istorice a poporului român, în spațiul carpato-danubiano - pontic.
6. “cine poluează plătește!” - principiu care stă la baza Strategiei de mediu în majoritatea țărilor europene
7. stimularea activității de redresare a mediului - conform acestui principiu, orice activitate a agenților economici care are ca efect redresarea calității factorilor de mediu este încurajată și stimulată de către administrația centrală sau locală prin subvenții, credite cu dobândă mică, garanții pentru împrumuturi, publicitate. Aceste stimulente vor fi amplificate pe măsură ce se va dezvolta sectorul privat al proprietății.

În scopul creării unui cadru oficial destinat conservării biodiversității floristice și faunistice, a genofondului și ecofondului național, România a devenit parte contractantă a numeroase convenții și vizând protecția mediului:

- Convenția privind conservarea vieții sălbaticе și a habitatelor naturale din Europa, adoptată la Berna, la 19 septembrie 1979, la care România a aderat prin Legea nr. 13 din 11 martie 1993;
- Convenția privind Diversitatea Biologică, încheiată cu prilejul Conferinței de la Rio, ratificată de către țara noastră prin Legea 58/1994. Această convenție, foarte importantă pentru plasarea ariilor protejate europene într-un context mai larg, are ca obiective principale: conservarea biodiversității biologice, folosirea eficientă a componentelor ei și împărțirea echitabilă a beneficiilor rezultate;
- Convenția privind comerțul internațional cu specii sălbaticе de faună și floră pe cale de dispariție (Legea nr. 68/1994) și, în același context,
- Convenția privind conservarea speciilor migratoare de animale sălbaticе (1998); Convenția privind cooperarea pentru protecția și utilizarea durabilă a fluviului Dunărea (Legea nr. 14/1994) și, în complementaritate,
- Convenția privind protecția și utilizarea cursurilor de apă transfrontaliere și a lacurilor internaționale (Legea nr. 30/1995).

Ultimele două convenții au fost încheiate pornindu-se de la realități obiective, care demonstrează faptul că perturbarea calității mediului poate depăși foarte adesea frontierele naționale ale statului

incriminat, prin intermediul apelor interstatale; protecția cursurilor de apă și a lacurilor internaționale presupune un ansamblu de măsuri care vizează respectarea normelor de protecție a mediului, în teritoriile riverane care aparțin statelor beneficiare.

Inexistența unui plan de măsuri de protecție concertate și a unui sistem de sancțiuni severe poate favoriza uneori declanșarea unor crize ecologice cu urmări dramatice atât pentru ecosistemele naturale, cât și pentru comunitățile umane (cel mai elovent exemplu în acest sens îl reprezintă recentul accident produs la Baia Mare, în primăvara anului 2000, unde, prin ruperea digului de protecție - cu o consolidare de altfel precară - de la iazul de decantare a sterilului, rezultat de la prelucrarea minereurilor aurifere, cantități mari de cianuri au ajuns în apele internaționale ale Tisei și mai apoi ale Dunării, pe alocuri exterminând flora și fauna și periclitând sănătatea populației).

În anul 1990, la nivel mondial erau oficializate și patronate de Secretariatul general al Consiliului Europei peste 200 de parcuri naționale, în 22 de țări; dintre acestea, în ciuda biodiversității sale considerabile, România deținea doar unul singur cu personalitate juridică, respectiv Parcul Național Retezat, creat în 1935, dar lipsit și acesta de administrație proprie. În 1995, din cele 264 parcuri naționale existente la nivel mondial (în 33 de țări, cu o suprafață de 12.3 mil. ha), România figura cu 12 parcuri naționale (cu o suprafață totală de 408 mii ha), dintre care, recunoscut oficial continua să rămână Parcul Național Retezat. Din păcate, nici unul dintre parcuri nu dispunea de o administrație proprie, nefiind gestionat corespunzător standardelor internaționale.

Premise ale extinderii rețelei de arii protejate din România

Pornind de la considerentul că, deși România ocupă doar 2.39% din suprafața Europei (McNally, 1992, citat de C. Stoiculescu, 1999) ea concentreză totuși 162 de sectoare ecologice (Doniță ș.a., 1980), 450 unități edafice (I. Ilie, 1988), aprox. 500 tipuri potențiale de pădure și aprox. 3600 specii de fanerogame, din care 127 sunt endemice (aprox 40% din flora Europei), 50000 specii de animale (C. Stoiculescu, 1996, 1999) și 497 specii minerale (Rădulescu și Dimitrescu, 1966), respectiv 25% din diversitatea mineralologică universală (Băncilă ș.a., 1980, citat de C. Stoiculescu, 1999), extinderea rețelei de arii protejate și, în special a celei de parcuri naționale și rezervații ale biosferei, apare pe deplin justificată.

Paradoxal, deși la nivel european oferta naturală a României este una dintre cele mai bogate, în ceea ce privește proporția ariilor protejate, conform categoriilor internaționale de gestiune, țara noastră se situează pe locul 26 din 33.

Un alt argument de importanță capitală în favoarea urgentării măsurilor de protecție și conservare prin intermediul ariilor protejate, asupra căruia silvicultorii atrag din ce în ce mai mult atenția, îl reprezintă pădurile virgine și cvasivirgine românești, "un patrimoniu natural european de excepție.. Prin considerabila complexitate ecologică și structurală, inegalată de nici un alt ecosistem, ecosistemele forestiere concentreză, în situații comparabile, cea mai mare biodiversitate. În pădurile virgine și cvasivirgine cu areal disjunct (ponderea cea mai mare înregistrându-se în spațiul Carpaților Meridionali și al Munților Banatului) aceasta atinge apogeul" (C. Stoiculescu, 1999).

Delimitarea în teritoriu a ariilor protejate (situri, rezervații, parcuri), devine obligatorie în cadrul politicilor de conservare a patrimoniului natural și cultural de importanță națională și internațională. Relația om - natură trebuie axată pe conceptul dezvoltării durabile pentru a nu compromite posibilitatea generațiilor viitoare de a-și satisface necesitățile. În acest context, strategiile de protecție și conservare prin intermediul rețelei de arii protejate sunt materializate prin lansarea unor planuri și programe internaționale (Parcuri pentru Viață, Planul de Acțiune pentru ARII Protejate din Europa, Programul MAB etc.), organizarea unor congrese și conferințe dedicate problemelor de conservare la nivel mondial, elaborarea unor legi și încheierea unor convenții și tratate.

Cadrul legislativ care guvernează strategiile de protecție și conservare și administrarea ariilor protejate

În România, pachetul legislativ în care se regăsesc reglementări ce vizează domeniul protecției și conservării naturii în general, al zonelor și ariilor protejate, în special, cuprinde trei legi:

Legea 137/1995 – legea protecției mediului

Legea 5/2000 – privind aprobarea Planului de Amenajare a Teritoriului Național, secțiunea a III-a – zone protejate

Legea 462/2001 – pentru aprobarea Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 236/2000, privind regimul ariilor naturale protejate, conservarea habitatelor naturale, a florei și faunei sălbaticice

Legea 137/1995 – legea protecției mediului

Conform prezentei legi, Autoritatea Centrală pentru protecția mediului, cu consultarea Autorității Centrale de Specialitate care gestionează resursele naturale, elaborează reglementări tehnice privind măsurile de protecție a ecosistemelor, de conservare a biodiversității, de gospodărire durabilă a resurselor naturale și pentru asigurarea sănătății umane. De asemenea, legea stipulează faptul că, la proiectarea lucrărilor care pot modifica peisajul natural al unui teritoriu, sunt obligatorii atât procedura de evaluare a impactului amenajărilor asupra acestuia, cât și avansarea soluțiilor tehnice de menținere a zonelor de habitat natural, de conservare a funcțiilor ecosistemului, de ocrotire a organismelor vegetale și animale, cu respectarea alternativei și a condițiilor impuse prin acordul și/sau autorizația de mediu, precum și monitorizarea proprie, până la eliberarea acesteia.

Suprafețele terestre și acvatice supuse unui regim de conservare ca habitate naturale sau pentru refacerea ecologică sunt gestionate de deținătorii legali, numai în cazul în care aceștia se angajează să aplique măsurile de conservare stabilite de Autoritatea Centrală pentru protecția mediului. Deținătorii cu orice titlu care aplică aceste măsuri vor fi scuși de impozit, în timp ce deținătorii particulari vor fi compensați în raport cu valoarea lucrărilor de refacere întreprinse.

În contextul legii, protejarea unor specii rare sau amenințate cu dispariția, conservarea biodiversității și instituirea de arii protejate sunt prioritare în raport cu alte interese. Autoritatea Centrală pentru protecția mediului, cu consultarea Academiei Române și a Comisiei Naționale UNESCO stabilesc criteriile pentru instituirea ariilor protejate și de conservare a biodiversității.

Referitor la regimul ariilor protejate, în secțiunea a 4-a din capitolul al 3-lea sunt specificate următoarele aspecte:

- Pentru conservarea unor habitate naturale și a biodiversității care definește cadrul biogeografic al țării, precum și pentru conservarea structurilor și formațiunilor naturale cu valoare ecologică, științifică și peisagistică se menține și se dezvoltă rețeaua națională de arii protejate și monumente ale naturii;
- ARIILE PROTEJATE și monumentele naturii se declară prin acte sau reglementări cu caracter normativ, inclusiv prin amenajamentele silvice;
- ARIILE PROTEJATE sunt evidențiate în planurile de urbanism și de amenajare a teritoriului, aprobată conform legii

În conformitate cu articolul 55 al secțiunii a 4-a, autoritatea centrală pentru protecția mediului are următoarele atribuții:

- La propunerea Academiei Române, declară noi zone pentru extinderea rețelei naționale de arii protejate și monumente ale naturii și le încadrează pe categorii;
- Organizează rețele de supraveghere și de pază ale ariilor protejate și monumentelor naturii și stabilește regimul lor de administrare și de abordare turistică;
- Controlează modul de aplicare a reglementărilor de către cei ce administrează ariile protejate și monumentele naturii;
- Elaborează, editează, actualizează și difuzează catalogul ariilor protejate și al monumentelor naturii, precum și „Cartea Roșie” a speciilor de plante și animale din România.

Articolele 56 și 57 ale Legii protecției mediului prevăd atribuțiile care revin autorității administrației publice locale, respectiv:

- Asigurarea informării agenților economici, a populației și turiștilor cu privire la existența în teritoriu a ariilor protejate și monumentelor naturii, la semnificația acestora, la regulile și restricțiile stabilite, precum și la sancțiunile aplicabile pentru nerespectarea statutului acestora.

- Punerea sub ocrotire provizorie, în vederea declarării, a unor arii protejate, monumente ale naturii sau a altor obiective care justifică această acțiune, la solicitarea Agenților pentru Protecția Mediului, a altor organizații interesate, persoane fizice sau juridice, pe baza documentației avizate de către Academia Română.

Referitor la deținătorii de terenuri situate în proximitatea ariilor protejate sau pe ale căror proprietăți au fost identificate elemente susceptibile de a fi ocrotite, legea reclamă obligativitatea respectării de către aceștia a statutului special de protecție și conservare. De asemenea, sunt strict interzise culegerea și comercializarea plantelor, capturarea prin orice mijloace, deținerea și comercializarea animalelor declarate monumente ale naturii, precum și dislocarea, deținerea și comercializarea unor piese mineralogice, speologice și paleontologice provenite din locuri declarate monumente ale naturii.

Legea nr. 5/2000 – privind aprobarea Planului de Amenajare a Teritoriului Național, secțiunea a III-a – zone protejate

În înțelesul prezentei legi, zonele protejate sunt incluse zonelor naturale sau construite, delimitate geografic și/sau topografic, care cuprind valori de patrimoniu natural și/sau cultural și sunt declarate ca atare, pentru atingerea obiectivelor specifice de conservare a valorilor de patrimoniu.

Această lege evidențiază zonele naturale protejate de interes național și identifică valorile de patrimoniu cultural – național care necesită instituirea de zone protejate; în vederea instituirii de zone protejate, autoritatea administrației publice locale trebuie să întocmească documentațiile de urbanism și regulamentele aferente acestora, elaborate și aprobate conform legii, care vor cuprinde măsurile necesare protecției și conservării valorilor de patrimoniu cultural-național din teritoriu.

Prezenta lege este completată de anexe care cuprind teritoriile susceptibile de a fi declarate zone protejate. Anexele 1 și 3 se pot reactualiza periodic, pe măsura identificării unor noi valori de patrimoniu natural sau cultural, precum și a modificărilor survenite în perimetru ariilor protejate.

Prevederile Planului de Amenajare a Teritoriului Național (PATN), secțiunea a 3-a, sunt obligatorii pentru autoritatea administrației publice centrale și pentru autoritatea administrației publice locale, care vor asigura preluarea acestor prevederi în documentațiile de amenajare a teritoriului județelor, municipiilor, orașelor și comunelor.

Lucrările necesare de salvare, cercetare, restaurare, protejare și conservare, precum și cele de punere în valoare a patrimoniului din zonele protejate de interes național se vor executa numai pe baza avizelor și aprobărilor autorității administrației publice centrale și a forurilor științifice din domeniul prevăzut de lege. Aceste lucrări se includ în liste de investiții anexate la bugetele ordonatorilor principali de credite, pe bază de documentații tehnico-economice, elaborate și aprobate conform dispozițiilor legale și se finanțează în limita fondurilor aprobate cu această destinație, prin legile bugetare anuale; finanțarea parțială sau totală se poate face și de către alți investitori, persoane fizice sau juridice, din donații, din alte fonduri alocate de organisme internaționale sau din resurse financiare obținute în baza unor convenții bilaterale.

Legea 462/2001 – pentru aprobarea Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 236/2000, privind regimul ariilor naturale protejate, conservarea habitatelor naturale, a florei și faunei sălbaticice

Prezenta lege definește conservarea drept un ansamblu de măsuri care se pun în aplicare pentru menținerea sau refacerea habitatelor naturale și a populațiilor de specii sălbaticice de floră și faună într-o stare favorabilă.

O specie este considerată într-o stare de conservare favorabilă, atunci când:

- Se menține și are șanse să se mențină pe termen lung, ca o componentă viabilă a habitatului său natural
- Aria sa de repartiție naturală nu se reduce și nu există riscul să se reducă în viitor

- Există un habitat destul de vast, pentru ca populația speciei să se mențină pe termen lung

În contextul legii 462/2001, în raport cu prioritățile de conservare, speciile sunt grupate astfel:

- specii amenințate – specii periclitate, vulnerabile sau rare
- specii prioritare - specii periclitate și/sau endemice, pentru a căror conservare sunt necesare măsuri urgente
- specii de interes comunitar - specii care pe teritoriul Uniunii Europene sunt periclitate, vulnerabile, rare sau endemice
- periclitate, exceptând pe cele al căror areal natural este marginal în teritoriu și care nu sunt nici periclitate, nici vulnerabile în regiunea vest palearctică
- vulnerabile, adică a căror trecere în categoria speciilor periclitate este probabilă într-un viitor apropiat, în caz de persistență a factorilor cauzali
- rare, adică ale căror populații sunt mici și care, chiar dacă în prezent nu sunt periclitate sau vulnerabile, riscă să devină; aceste specii sunt localizate în arii geografice restrânse sau sunt rar dispersive pe suprafețe largi
- endemice și necesită o atenție particulară datorită naturii specifice a habitatului lor și/sau a impactului potențial al exploatarii lor asupra stării lor de conservare.

Legea 462/2001 stipulează reglementările asupra regimului ariilor naturale protejate în general, asupra conservării habitelor naturale, florei și faunei din România.

Conform legii, mărimea suprafeței de teren supusă regimului special de ocrotire, conservare și utilizare se stabilește pe bază de studii de fundamentare științifică.

Referitor la utilizarea publică a spațiului aferent ariilor protejate, se precizează faptul că autorizarea activităților umane în perimetru ariilor naturale protejate și în proximitățile acestora se face numai cu acordul structurilor de administrare a ariei naturale protejate. Sunt de asemenea incluse reglementări privind modalitățile de administrare a ariilor naturale protejate și a altor bunuri ale patrimoniului natural, puse sub regim special de protecție și conservare.

Capitolul 6 – Cum pot acționa în mod durabil

Coordinatele noului model de bunăstare:

„*Mai încet, mai puțin, mai bine, mai frumos.*” (Hans Glauber)

„*Economia unei viești mai bune constă dintr-o combinație naturală de consum măsurat și bunuri nemateriale!*”(Toblacher Thesen)

